

Sisekaitseakadeemia

Justiitskolledž

Krista Asu

KK040

MILITAARLAAGER ALAEALISTE
ALTERNATIIVKARISTUSENA

Lõputöö

Juhendaja:

Uno Traat

Tallinn 2007

ANNOTATSIOON

KÄESOLEV LÕPUTÖÖ ON KIRJUTATUD TEEMAL „MILITAARLAAGER ALAEALISTE ALTERNATIIVKARISTUSTENA”.

LÕPUTÖÖ MAHT ON TRÜKITULT KOOS LISADEGA 55 LEHEKÜLGE, SISALDADES 12 JOONIST JA 2 TABELIT. TÖÖ KIRJUTAMISEL ON LÄBI TÖÖTATUD 15 ALLIKAT. TÖÖL ON ÜKS LISA. TÖÖ ON KIRJUTATUD EESTI KEELES JA LÜHIKOKKUVÕTE INGLISE KEELES.

LÕPUTÖÖ KOOSNEB NELJAST PEATÜKIST, MILLEST ESIMENE PEATÜKK KÄSITLEB ALTERNATIIVKARISTUSTE, SH MILITAARLAAGRI, AJALUGU. TEISES PEATÜKIS ANTAKSE ÜLEVAADE MILITAARLAAGRI UURIMUSTEST USA-S JA VANGLAKARISTUSEGA SEOTUD PROBLEEMIDEST. KOLMAS PEATÜKK SISALDAB UURIMUSE METOODIKAT JA VALIMI KIRJELDUST. NELJAS PEATÜKK SISALDAB UURIMUST MILITAARLAAGRI VÕIMALIKKUSE KOHTA EESTIS NING MILITAARLAAGRI, KUI ALTERNATIIVKARISTUSE VÕRDlust VANGISTUSEGA.

LÕPUTÖÖ EESMÄRGIKS ON ANDA ÜLEVAADE MILITAARLAAGRI OLEMUSEST JA KASUTUSVÕIMALUSEST EESTI VABARIIGIS. TÖÖ PÕHIÜLESANDEKS ON VÄLJA SELGITADA, KAS MILITAARLAAGER VÕIKS OLLA EFEKTIIVSELT TOIMIV ALTERNATIIVNE LÄHENEMIS- JA KARISTUSMEETOD NOORELE ÕIGUSRIKKUJALE? TÖÖTADA VÄLJA EKSPERTKÜSITLUSE METOODIKA UURIMUSE PÕHIÜLESANDE LAHENDAMISEKS JA VIIA LÄBI TÄIENDAV INTERVJUU ÜHE SELLE ALA TIPPSPETSISLISTIGA.

ANDMEKOGUMISE PÕHIMEETODIKS ON POOLSTRUKTUREERITUD ANKEETKÜSITLUS. TEISEKS MEETODIKS ON SÜVAINTERVJUU.

UURIMISOBJEKT ON MILITAARLAAGRID JA UURIMISAINE MÄRKSÕNAD ON VANGLA, ALTERNATIIVKARISTUSED, MILITAARLAAGER JA SELLE VÕIMALIKKUS EESTIS.

HÜPOTEES: MILITAARLAAGER ON ALTERNATIIVKARISTUSENA EFEKTIIVNE ESMAKORDSELT ÕIGUSKORDA RIKKUVATE ALAEALISTE PUHUL, KES EI OLE TOIME PANNUD VÄGIVALDSET KURITEGU.

KÄESOLEVA LÕPUTÖÖ TULEMUSENA JÕUAB AUTOR VÄLJA SEISUKOHANI, ET MILITAARLAAGER OMA OLEMUSELT ON VAJALIK OSA EESTI ÕIGUSSÜSTEEMIS NING TEEB ETTEPANEKU HAKATA SEDA RAKENDAMA, KUI ÜHT ALTERNATIIVKARISTUSE LIIKI.

SISUKORD

ANNOTATSIOON.....	2
JOONISTE JA TABELITE LOETELU	5
SISSEJUHATUS	6
1. MILITAARLAAGRI MÕISTE JA AJALUGU	8
1.1 Alternatiivkaristuste ajalugu.....	8
1.2 Militaarlaagrite mõiste ja olemus	11
1.3 Militaarlaagrite ajalugu.....	13
2. MILITAARLAAGRI TÕHUSUS.....	15
2.1 Uurimusi Ameerika Ühendriikides.....	17
2.2 Vanglate ülerahvastatus.....	18
2.3 Kulutuste vähendamine	18
2.4 Kinnipeetavate valik.....	19
2.5 Uimastid.....	19
2.6 Kartus karistuse ees	20
3. UURIMUSE METOODIKA JA VALIMI KIRJELDUS	22
3.1 Metoodika	22
3.2 Valim	23
3.3 Uurimuse teostamine.....	24
4. MILITAARLAAGRI UURIMUS.....	25
4.1 Uurimuse tulemus	25
4.2 Intervjuu Jaano Rässaga.....	34
4.3 Militaarlaagri võrdlus vangistusega	40
KOKKUVÕTE.....	45
SUMMARY	48
KASUTATUD KIRJANDUS	49
LISA 1.....	51

JOONISTE JA TABELITE LOETELU

Joonis 1 Kellel lasub peamine vastutus klientide valikul ML-sse?	26
Joonis 2 Kas asukoha valik mõjutab ML-i efektiivsust?	27
Joonis 3 Missugune võiks olla Teie arvates ML-s läbiviidavate programmide suunitlus?	28
Joonis 4 Missugune võiks olla Teie arvates ML-s läbiviidavate programmide suunitlus?	28
Joonis 5 Kas ML-s valitsev õhkkond sarnaneb Teie arvates vangla õhkkonnaga (distsipliin, reeglid, päevakord)?	29
Joonis 6 Kas peaks alaealiste reaalse vangistuse asendama hoopis ML-ga?	30
Joonis 7 Millised on eeliseid ML vangla ees?	30
Joonis 8 Kas ML-d mõjuvad kliendile positiivselt?	31
Joonis 9 Kuidas mõjub ML osaleja enesedistsipliinile?	32
Joonis 10 Kuidas mõjub ML osaleja moraalsetele põhimõtetele?	32
Joonis 11 Kuidas mõjub Teie arvates ML osaleja seaduskuulekusele?	33
Joonis 12 Kuidas mõjub Teie arvates ML-s osaleja võimele teiste inimestega arvestamisel?	34
Tabel 1 Vanglakaristuse ja ML võrdlev analüüs	42
Tabel 2 ML olevik ja tulevik	43

SISSEJUHATUS

Euroopa Liidu liikmesriikidest on Eestis ühed karmimad karistused, kuna nn nõukogudeajal kasvatati inimestes palju sallimatust. Kuid nüüdne Eesti karistuspoliitika hakkab tasapisi võtma uusi suundi.

Maailma erinevate riikide penoloogid püüavad innukalt leida vastuseid sellistele küsimustele nagu: mida peaks endast kujutama vabadusekaotuslik vanglakaristus ja missugused on selle negatiivsed küljed; millised alternatiivkaristused on kohased ning kiiresti ja tõhusalt rakendatavad; kas reaalne vangistus kujutab endast tõhusaimat lahendust ühiskonna turvalisuse tõstmisel? (Feeley & Simon 1992 : 449)

Eriti oluline on noortele õigusrikkujatele suunatud karistuspoliitika. Eesti Vabariigi valitsuse poolt heakskiidetud „Noorsootöö strateegia aastateks 2006-2013“ sisaldab endas tähelepanuväärset mõtet: „Kuriteoennetuspoliitika noortele suunatud meetmete sihiks on turvalisus noorte elukeskkonnas st noorte turvalisuse kaitsmine olustikuliste ja situatsiooniliste ohutegurite vähendamise või kõrvaldamise kaudu ning noorte poolt toime pandavate õigusrikkumiste ennetamine.“

Eeltoodud põhimõtted kehtivad ka delinkventsete noorte suhtes ning „Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010“ rõhutavad punktis 30, et alaealiste suhtes teostatav kriminaalmenetlus peab olema kiire ja alaealiste seaduslikke huve arvestav. Alaealisele karistust või muud mõjutusvahendit kohaldades tuleb arvestada alaealise seaduslikke huve ja võimalust mõjutada teda edaspidi hoiduma süütegude toimepanemisest.

Eestis on praegu 3961 (14.05.2007) kinni peetavat ning üldlevinud arvamus, et enamik ühiskonnast pooldab pigem karmimaid ja pikemaajaseid karistusi, kui leebemaid karistusi. Kuid kinnipeetav, kelle ülalpidamiseks riik kulutab aastas ca 104 000 krooni ja kes samal ajal mitte mingeid väärtusi ei loo, on tegelikult ühiskonnale raskeks koormaks. Seega on justiitsministrid väljendanud visiooni -

vähendada kinnipeetavate arvu meie ülekoormatud vanglates, rakendades selleks erinevaid alternatiivseid võimalusi.

Alternatiivkaristused on Eesti karistuspoliitikas „kuum“ teema. Praegune olukord ja kinnipeetavate suur arv Eestis viivad mõtted paratamatult sellele, et pikad karistused viivad isiku ühiskonnast võõrandumisele ja kasvavatele korduvkuritegevuse riskidele ning olemasolevad lahendused ei ole tihti efektiivsed. Millised oleksid alternatiivid?

Ühe võimaliku alternatiivkaristusena näeb autor militaarlaagrit*.

Lõputöö eesmärk on anda ülevaade ML olemusest ja selle kasutusvõimalusest Eesti Vabariigis.

Eesmärgist lähtuvalt püstitas autor järgneva hüpoteesi - militaarlaager on alternatiivkaristusena efektiivne esmakordselt õiguskorda rikkuvate alaealiste puhul, kes ei ole toimepannud vägivaldset kuritegu.

Eesmärgini jõudmiseks ja hüpoteesi lahendamiseks on autor seadnud järgmised ülesanded:

1. Töö põhiülesandeks on välja selgitada, kas militaarlaager võiks olla efektiivselt toimiv alternatiivne lähenemismeetod noorele õigusrikkujale?
2. Töötada välja ekspertküsitlus uurimuse põhiülesande lahendamiseks.
3. Militaarlaagrite (Ameerika boot-camp) alase kirjanduse läbitöötamine ja analüüsimine.
4. Militaarlaagri tõhususe kohta ankeetküsitluse läbiviimine, tulemuste statistiline töötlus ning tõlgendamine.
5. Viia läbi intervjuu ühe selle ala eksperdiga, kelleks on Kuriteo Ennetuse Sihtasutuse juhataja Jaano Rassa, selgitamaks välja, mis on üldse ML.

Hüpoteesi lahendamiseks kasutas autor järgmisi meetodeid: andmekogumise meetodina poolstruktureeritud ankeetküsitlus ja süvaintervjuud.

* Militaarlaager edaspidi lühendina ML

1. MILITAARLAAGRI MÕISTE JA AJALUGU

1.1 Alternatiivkaristuste ajalugu

Juba Rooma kriminaalõigus tundis karistusliigina vabadusekaotust ning tegelikult olid seal olemas ka selle karistuse kaks põhiliiki – vanglakaristus ja sunnitöö. Esimene neist oli algselt küll kasutusel ainult tõkendina, nimelt tabatud kurjategija kinnihoidmiseks enne kohtupidamist ja pärast otsuse väljakuulutamist. Hilisem karistusõigus tunneb siiski vabadusekaotust ka kriminaalkaristusena, nt orjade või sõdurite suhtes, ehkki seda kohaldati harva.

Sunnitöö oli aga Roomas hoopis rohkem levinud ning seda kohaldati varguse, röövimise, võltsimise, inimröövi jt kuritegude eest. Sunnitöö jagunes mitmesse alaliiki, millest kõige kergem oli süüdimõistmine avalikele töödele. Karistatu pidi töötama ehitustel, teeparandustel, kloaagi puhastamisel, avalikes saunades jm, kusjuures karistus võis olla eluaegne või tähtajaline. Raskeim sunnitööliik oli mäetööd – eluaegne karistus, kus aheldatud süüdimõistetud pidid töötama kaevandustes. Kui õnnetu tööori kümneaastase karistusaja järel veel elus oli ja tööks enam ei kõlvanud, võidi ta perekonnale tagasi anda, kuid ilma kodanikuõigusi taastamata. Sunnitöö hulka loeti ka kolmas karistus, mida võib siiski üksnes tinglikult tööks lugeda. Jutt oli nimelt karistusest, mis seisnes selles, et süüdimõistetu pidi võitlema kas teise omasugusega või metsloomaga. (Sootak & Pikamäe 2001: 22)

Omaaegsest Rooma impeeriumist väljakasvanud eesrindlik Läänemaailm näitas oma dünaamilist arenguvõimet tõhusate alternatiivkaristuste otsimisel juba hilis-keskajal, kui kujunesid välja seegid ehk vaestemajad, eesmärgiga anda parandada ühiskonnaheidikute olukorda, kindlustades nad peavarjuga ning rakendades neid tööle. Hiljem lisandus sellele püüe seal viibivat kontingenti ka parandada, ümber kasvatada.

„Ära karda! Ma ei maksa sulle kätte kurjaga, vaid sunnin heaga. Minu käsi on karm, aga minu meel on armuline.“ Selline manitsus võttis süüdlast vastu Amsterdami

Spinhuis`i/ vangla /väravas. Nii sõnastas karistust täitev asutus oma eesmärgi – mitte kättemaks kuriteo eest, vaid sunniviisiline töökasvatus kalvinistliku tööeetika vaimus. Parandusmajad kujutasid aga endast erandit, sest tollal valitsenud absoluutsele karistusteooriale rajanev karistus ei seadnud oma eesmärgiks süüdlase parandamist. (Sootak & Pikamäe 2001: 17-18)

Üldise tahte vastu välja astunud kurjategijat tuli austada kui mõistlikku indiviidi, kes pidi ise leidma tagasitee oma parema mina juurde. (Sootak & Pikamäe 2001:17-18)

XVIII sajand tähendab parandusmajade allakäiku. Põhjused seisnesid pigem eesmärgimuutustes. Kinnipeetavates nähti odavat tööjõudu. Parandusmaju hakati rentima eraettevõtjatele, kellele ei läinud korda kontingendi ümberkasvatamine ega nende kinnipidamistingimused. (Sootak & Pikamäe 2001: 30)

Kõrvuti vangide töölerakendamisega hakkas uusajal välja kujunema veel teinegi töökaristuse vorm - nimelt üldkasulik töö, kui vabadusekaotuse alternatiiv. On tähelepanuväärne, et juba tollal põhjendati vajadust sellise alternatiivi järele vabadusekaotuse omadustega, millele osundatakse ka tänapäeval: süüdimõistetud vähene paranemine, kaasvangide kahjulik mõju, logelemine jne. (Sootak & Pikamäe 2001: 26)

On palju tähtsaid põhjusi – peamiselt küll raha- ja ajapuudus, aga ka ajafaktor, mis seisneb alates ehitusotsuste langetamisest ning rajatiste tegeliku kasutusele võtmise ajast – miks ei ole otstarbekas lahendada kuritegevuse probleemi ainult seeläbi, et suurendatakse vaid vanglakohtade arvu uute vanglate ehitamisega. Samas üha suurenev vangistuste arv sunnib olemasolevaid kohti võimalikult efektiivsemalt ära kasutama. Seega tuleb vanglakohti vaadelda kui suhteliselt „vähest“ ressursi ning leida vahendeid mis oleksid tulemuslikumad ja tõhusamad. Üha enam jõutakse arutluste käigus konsensussele selles, et reaalne vangistus tuleks määrata vaid vägivalllakurjategijatele – isikutele, keda ei saa korrale kutsuda muude kriminaalsanktsioonide abil ja kes suhtes vähemalt oma vägivaldsuse perioodiks on rakendatud vangistust, vältimaks ohtu ühiskonnale.

Vangla tekkis surmanuhtluse alternatiivina, kuid varsti pärast vangla tekkimist hakati otsima muid alternatiive. (M. Laine 1997:147)

Seega on just alternatiivkaristused kujunenud üheks võimaluseks tegeleda mittevägivaldsete kurjategijatega. Alternatiivkaristused hõlmavad suurt hulka meetodeid nende isikute kontrollimiseks, kes kujutavad ühiskonnale suhteliselt vähemat ohtu, kuid ometi vajavad mingit laadi piirangutega karistust, osaliselt kättemaksu põhimõttest lähtuvalt ja osalt selleks et anda õigusrikkujale selge signaal, et nad ei saa jätkata oma kuritegelikku eluviisi ilma karistuseta. (J. Q. Wilson, J. Petersilia 2002 :474)

Selline lähenemine hõlmab erinevate meetodite rakendamist nende kindlaks tegemisel, kes oleksid sobivad kandma alternatiivkaristusi ning seejärel valikut erinevate alternatiivsete meetodite seast, et leida just konkreetsele isikule sobiv alternatiivkaristus. Sinna hulka kuuluvad ühiskondlikult kasuliku töö nõue; intensiivsem kriminaalhoolduse järelevalve, kui see tavaliselt on võimalik n. ö. „normaalse“ kriminaalhoolduse puhul; töölt eemaldamine; koduarest; karistuse kandmine koos elektroonilise järelevalvega käe- või jalavõru kaudu, mida kannab kinnipeetav. Sel ajal on tal elektrooniline kontakt jälgimisseadmetega, mis tuvastavad tema viibimise kodus; narkokeskused ja päevakeskused; ühiskondlikult kasulik töö ja spetsiifilised (peaasjalikult narkomaanide ja seksuaalkurjategijate puhul) kontrollid ja ülevaatused, aga ka „boot camp (selgitus järgneb)“ – militaarlaagrid, mis hõlmavad karmi mereväelaslikku distsipliini treeningut, kuid tunduvalt lühema aja vältel sellest, kui õigusrikkuja oleks pidanud viibima vangistuses. (J. Q. Wilson, J. Petersilia 2002 : 475)

Viidates otseselt või kaudselt üldlevinud korrektsioonisüsteemi nõrkadele tahkudele, on ka Läänemere kallastel hakatud üha enam tähelepanu pöörama alternatiivsetele karistusprogrammidele, mis paiknevad kusagil trahvi ja vangistuse vahel. Hetkel on suurimat vastukaja ja rakendust leidnud reaalse vangistuse alternatiivina (Vangistusseaduse muudatuste vastuvõtmise järgselt) ennetähtaegne vangistusest vabanemise võimalus elektroonilise järelevalve alla. Samuti on võimalus kohtuliku karistusena teatud juhtudel vangistus n.ö „välja lunastada“ ühiskondlikult kasulikkude tööd tehes. Samas on teenimatult vähe tähelepanu pööratud eelpool mainitud

militaarlaagritele ning alaealistele, kelle jaoks just selline laager võib tihti osutada viimaseks „päästerõngaks“.

1.2 Militaarlaagrite mõiste ja olemus

Arvestades Ameerika kriminogeenset olukorda, leiti seal, et üha rohkem oni vaja leida uusi võimalusi, kuidas noorukeid kuritegudest eemale hoida. Võimaliku variandina soovitatakse alaealiste puhul kasutada kindla režiimiga laagrit – „boot-camp“, mida on eesti keelde tõlgitud ka kui „militaarlaager“. Sellistes kohtades leiavad positiivset rakendust just need noored inimesed, kelle kalduvus õigusrikkumistele oli ilmnunud juba varases eas. Sageli on kontingendiks hülbelised alaealised, kes ei käi koolis ja nn „riskiperede“ lapsed, kelle juhutamatu käitumine ja negatiivne eeskuju suurendavad üldist kuritegevuse kasvu noorsoo hulgas. Selle asemel, et lihtsalt trahvida selliste laste vanemaid, kes pahatihti on võimetud olukorda kontrollima, hakkab riik tegelema just delinkventsete noorukite endiga.

Sellise laagri idee ja põhimõtete selgemaks aru saamiseks oleks hea tunda väljendi „boot-camp“ grammatilisi aluseid, mis aitaks kindlasti ka aduda kogu sellise ettevõtmise toimimisprintsipi.

„Boot-camp“ peab seega oma olemuselt olema distsipliini ja korra edendamisele pühendunud „üritus“ õiguskuuleka käitumise arendamiseks ja viljelemiseks. Sellise laagri peamise kliendina nähakse suhteliselt noort õigusrikkujat, kuid kaasata võidakse ka probleemideta noori, dünaamilisuse tagamise huvides. Eriharidusega spetsialistide käe all peab olema teatud perioodil kontrollitud ja reguleeritud nende igapäevane tegevus ja käitumine, eesmärgiga taastada nende sotsiaalsed oskused ning vormida neist lojaalsed seadusekuulekad kodanikud.

Kuid sõnal „boot“ on veel üks korrektsioonilise-sotsiaaltöö seisukohalt oluline grammatiline tähendus. Kui infotehnoloogiasse kaasati see väljend alles 1950-ndatel aastatel, siis esimesi vihjeid sellele võib leida juba 16. sajandist. Inglisekeelset sõna „boot-straps“ (saapa kinnitusrihmad), mille lühendiks ongi sõna „boot“, kasutati legendaarse ilukirjandusliku kuju, saksa paruni von Münchhauseni, seikluste kirjeldamisel. Ühe hilisema versiooni kohaselt kasutas ta merehätta sattudes enda

veest välja tõmbamiseks oma saabaste kinnitusrihmasid (bootstrapping), pannes sellega aluse vastavasisulise väljendi tekkimisele. (Varasem analoog sellele oli enda ja oma hobuse soost välja sikutamine, tõmmates kõvasti oma patsist.) Näiteks annab inglise-eesti veebisõnastik väljendi „bootstrap“ tähenduseks – „saapanõör ; **omal jõul toime tulema**“.

Eeltoodud lähenemist silmas pidades peaks „boot-camp“ oma grammatilistelt eeldustelt kujutama laagrit, kus kindla struktuuri, reeglite ja distsipliini abil antakse tõuge õigusrikkujate rehabiliteerimisele sellisel viisil, et nad tulevikus on ise omal jõul võimelised seaduskuulekat elu elama.

Valdaval tugineb korrektsiooniline „boot-camp“ just militaarsele ülesehitusele ning olenemata asukohast võib neis leida mitmeid ühisjooni. Tuginedes sõjaväelisele väljaõppele, jagunevad osalejad rühmadeks või salkadeks. Läbi viiakse täpne vastuvõtu tseremoonia, millest alates nõutakse osalejatelt reeglite järgimist, personalile kohasel viisil vastamist, valvel seismist ja juuste mahalõikamist. Kogu programmis osalemise aja on kohustus täita täpselt päevakava, kaasaarvatud kehalised harjutused, rividrill ja erinevad tseremooniad. Ärgatakse hommikul vara ja ollakse erinevate tegevustega hõivatud kogu päeva vältel. Personali poole pöörduakse sõjaväeliste tiitlitega. Karistus eksimuste eest on kohene ja kiire ning sisaldab tavapäraselt mingit füüsilist tegevust, näiteks kätte kõverdusi jne. Autasustamistseremoonia tähistab programmi edukat läbimist. Pereliikmed ja tuttavad on samuti kutsutud lõputseremoonial osalema.

Õigusrikkujaid osalevad programmis gruppides, mida nimetati rühmadeks või salkadeks. Programmis osalemise ajal peavad nad kandma militaarses stiilis kujundatud vorme, olema hõivatud kehakultuuriga, osalema haridusprogrammides, teraapiates ja sõjaväetreeningutes. Õiguserikkujad, keda militaarlaagritesse määratakse, on peamiselt noored, esmakordselt mittevägivaldse kuriteo eest karistatud. Enamus osariike on piiranud osalejate vanust 17-25 aastani, kuid mõnes on maksimumiks isegi 30 a. (J. Odo, E.C. Onyeozili ja I. D. Onwudiwe I : 79)

Samas erinevad kaasaegsete „boot-campide“ programmid üksteisest suuresti, ulatudes rehabiliteerivast tegevusest füüsilise treeninguni ja raske tööni (MacKenzie

& Hebert, 1996). Mõned programmid pühendavad märkimisväärselt aega igapäevaste teraapiate läbiviimisele, hariduse omandamisele, narkootiliste ainete tarvitajate ravile ja kognitiivsetele oskustele. Teistes laagrites jällegi veedavad osalised enamuse ajast füüsilise treeningu, ja raske töö saatel. Pärast lõpetamist näevad mõned programmid ette järelhoolduse programme, mis aitavad osalejatel ühiskonnaga kohaneda. Programmid erinevad ka juhul, kui nad on mõeldud kriminaalhoolduse või vanglakaristuse asendusena või siis vabatahtlikele soovijatele. (J. Odo, E.C. Onyeozili ja I. D. Onwudiwe I : 79)

Üldiselt on militaarlaagrid valivad kurjategijate suhtes, keda programmidesse kaasata. Noorukid peavad läbima psühholoogilise, meditsiinilise ja füüsilise kontrolli, et määrata kindlaks nende osalemissobivus. Oma uurimuses leidis MacKenzie jt, et valdav osa „klientidest“ on noored, keskläbi 16 aastased meessoost isikud. Võrdlevalt on tegu noorte õigusrikkujatega, kes on esmakordselt arreteritud 13 aasta vanuselt. Enamus neist on esimest korda määratud karistusasutusse. (J. Odo, E.C. Onyeozili ja I. D. Onwudiwe I : 79)

1.3 Militaarlaagrite ajalugu

Militaarlaagrid said alguse Ameerikast ja eurooplased võtsid selle kogemuse üle ning õppisid selle metoodikat ameeriklastelt.

„Boot-camp“-id rajati esmakordselt USA-s 1980ndate esimesel poolel, „What works in correction?“-otsingute algusaastatel, alternatiivina traditsioonilisele vanglakaristusele. Peamiselt kujutasid nad endast laagreid, mis olid mõeldud kas siis alaealiste õigusrikkujate või täiskasvanud kurjategijate jaoks ning tuginesid sõjaväelisele struktuurile, reeglitele ja distsipliinile. „Boot-camp“ programmilt eeldati ennekõike vanglate ülerahvastumise ja kulutuste vähendamist. Samuti pidi kaasnema retsidiivsuse ja antisotsiaalse käitumise kahanemine. Usuti, et sellisel viisil suudetakse panna piir edasisele kuritegevusele ning aidatakse kaasa inimese rehabiliteerimisele läbi distsipliini kehtestamise. (J. Odo, E.C. Onyeozili ja I. D. Onwudiwe I : 79)

Korreksioonilised „boot-camp“-id on lühiajalised vangistusprogrammid, mis tuginevad peaaugjalikult sõjaväelisele treeningule (MacKenzie & Parent, 1992; MacKenzie & Hebert, 1996). Alates nende rakendamisest täiskasvanutele mõeldud korrektsiooni süsteemis Ameerika Ühendriikides 1983 aastal Georgias ja Oklahomas, on selle programmi rakendamine kiirelt kasvanud. Algselt täiskasvanutele rakendatuna, hiljem kohalikes vanglates ja noorteaustustes. Noortele mõeldud laagrid rajati täiskasvanutele mõeldute eeskujul, kuid ka nende seas toimus kasv 1990-ndatel ja aastaks 2000 oli Ameerika Ühendriikides 70 noortele mõeldud „boot-camp“-i (Koch Crime Institute, 2001)

Tegelikkuses võiks eristada kolme peamist etappi alaealistele mõeldud korrektsioonilise „boot-campi“ arengus. Esiteks 80-ndate lõpp ja 90-ndate algus, kui keskenduti peamiselt täiskasvanutele, ning suhtarv oli 1:2-le. Kuid aja jooksul toimusid erinevad arengud. Kui algsed laagrid olid mõeldud osalejate koormamiseks raske töö, distsipliini ja füüsilise treeninguga, siis teine faas (alates 1995aastast) sisaldas juba ka rehabiliteerivaid programme, hõlmates tegelemist noorte alkoholi- ja uimastiprobleemidega ning õpetades sotsiaalseid oskusi. Samuti lisandus vabanemisjärgne kontroll, elektrooniline järelvalve, koduarest ja ootamatud uriiniproovid. Noorte õigusrikkujate jaoks lisandusid hariduse ja kutseõppe aspektid. Sajandivahetuse saabumisega on laagrite tegevust tabanud kolmas - seisaku või tagasilanguse periood. (*Dale G. Parent „Correctional Boot Camps: Lessons From a Decade of Research“*, 2003 lk 3-4, Office of Justice Programs National Institute of Justice).

2. MILITAARLAAGRI TÕHUSUS

Uurimused militaarlaagri efektiivsuse kohta, võrreldes tavapärase vangistusega, on toonud esile vastakaid seisukohti - nii negatiivseid kui ka positiivseid. Tulemuste konkretiseerimiseks on hakatud analüüsima eraldi alaealistele ja täiskasvanutele mõeldud militaarlaagreid. Enamasti on nende sisuks militaarne kasvatus ja relvade kasutamise õpetamine. Sellist tüüpi laagrite märksõnad on treening, töö ja distsipliin.

Kriminoloogid ja kriminaalõiguse praktiseerijad hindavad militaarlaagri edukust suure hulga parameetrite alusel. Nad uurimuse peaküsimuseks on see, kuivõrd (ja kas üldse) see vähendab kuritegevust, vanglate ülerahvastamist või teenuse maksumust. Samuti uuritakse militaarse kasvatus mõju õigusrikkujate käitumisele, nende kohanemisvõimele ning sellele, kas on saavutatud mingisugust edu uimastite tarvitamise vähendamisel. Militaarlaagrid on tavaliselt heakskiidetud poliitikute poolt, kes otsivad kiireid lahendusi kuritegevusele ja samuti avalikkuse poolt, kes nõuab üha rohkem kaitset noorte õigusrikkujate vägivalla eest. Pidades aga silmas kuritegevust ennetavaid strateegiaid, on siiski liiga vähe tõendeid selle kohta, et sellesisulised laagrid vähendaksid noorukite kriminaalsust.

Erandiks on võib olla vägivaldsed kurjategijad, kelle puhul näiteks paljud ameeriklased ootavad, et rakendataks vanglaväliseid karistusi, mille abil oleks võimalik piirata kurjategijate kontakti kuritegeliku süsteemiga ja vähendada kulutusi. Tundub, et kõige efektiivsemad sekkumisprogrammid ongi saadaval just väljaspool ametlikku alaealistele mõeldud traditsioonilist karistussüsteemi. Need on peaaegjalikult oskusi edendavad, mittekaristuslikud programmid. (J. Odo, E.C. Onyeozili ja I. D. Onwudiwe II : 235)

Lastekaitsete ühine seisukoht noorukitele mõeldud eraldiasetsevate karistusasutuste suhtes, on viinud vältimatult reformivate muutusteni. Uskumus, et noorukite kuritegevuse põhjused on perekondlikud ja keskkonnast tulenevad, lõi omal ajal ehtameerikaliku alaealiste õigussüsteemi. Reformijad uskusid, et noori, kes kasvavad

üles slummides, keda vanemad ei suuna kooliharidust omandama ja kes satuvad tänavale kerjama või kuritegelike liidrite mõju alla ning käituvad seksuaalselt ebamoraalselt, ei peaks kohtlema antud tegude eest samade põhimõtete alusel nagu täiskasvanuid. Selle asemel arvasid nad, et kahjulik keskkond nende ümber on süüdi kuritegelikus käitumises, kuna see tuimendab igasuguse isikliku süü- ja vastutustunde, mida häbelise poisid või tüdrukud tundma peaksid. Viletsa sotsiaalse miljöö tähendus sai niivõrd ületähtsustatud, et moraalijüngrid on hakanud noorukite häbelist käitumist nägema kui kriminaalse ümbruskonna tulemit. Veelgi enam – reformijad väidavad jätkuvalt, et samuti on ka alaealiste hälbivus kahetsusväärsete sotsiaalsete ja majanduslike olukordade produkt. Selle lahendusena nähakse sageli militaarlaagrit.

Ekspertide arvates tuleb neisse lähenemistesse suhtuda aga ettevaatusega. Eriliselt võiks välja tuua juhuslike näitajate alusel teostatud uurimused, mida viisid läbi Petersilia ja Turner 16 jurisdiktsioonis, hindamaks intensiivse järelevalve programme (IJP). Nii nagu ka paljud teised uurijad, ei leidnud nemadki märkimisväärset intensiivse järelevalve programmide mõju õigusrikkujate retsidiivsusele. Nad täheldasid vaid suuremat tehnilise eksimise riski, kui isikud olid kaasatud intensiivse järelevalve programmidesse. Kuna IJP-sse sattus suurel hulgal ka selliseid inimesi, kes muidu oleksid olnud lihtsalt kriminaalhoolduse all, siis oodatud maksumuse vähenemise asemel tõusid kulutused tunduvalt.

Erinevalt teistest Läänemaadest, nagu näiteks Kanadast, kes võib uhkeldada rahvusliku ühtse alaealiste õigussüsteemiga, erineb näiteks Ühendriikide alaealiste õigussüsteem piirkonniti märkimisväärselt. Üle kogu maa eraldi asetsevad süsteemid, mis on osariikide poolt seadustatud ja kontrollitud, rakendavad erinevaid põhimõtteid ja protseduure erinevas ulatuses. Samas ei saa märkimata jätta, et need osariikidesisesed erinevused annavad võimaluse eksperimenteerida uute ideedega alaealiste õigussüsteemis (sel ajal kui teised ootavad vaid tulemusi), kuid muudavad raskeks üldise praktika ja meetodite rakendamise kogu riigi jaoks. (J. Odo, E.C. Onyeozili ja I. D. Onwudiwe II : 236)

ML-te uurimise valdkonnas on maailmas ühel juhtival kohal Doris Layton MacKenzie.

2.1 Uurimusi Ameerika Ühendriikides

Kuues Ameerika Ühendriikide osariigis võrreldi nende kinnipeetavate hoiakuid, kes olid määratud militaarlaagritesse, sama teo eest vangistuse saanud kinnipeetavate omadega. Hoiakuid võrreldi vahetult pärast karistuspaika saabumist ning seejärel kolme kuni kuue kuu möödudes, sõltuvalt karistuse pikkusest. Hoolimata programmide ülesehituse ja rakendamise suurest erinevusest, olid tulemused siiski üllatavalt sarnased. Militaarlaagris viibivad kinnipeetavad suhtusid läbiviidavatesse programmidesse positiivsemalt. Nii militaarlaagris osalejate, kui ka vangisistujate antisotsiaalsed näitajad taandusid aja möödudes. Analüüsid näitasid, et antisotsiaalsete seisukohtade jätkuv muutumine oli siiski omasem selliste militaarlaagrite läbinutele, kes tegid seda vabatahtlikult, kui laagrites, kus keskenduti rohkem rehabiliteerivatele tegevustele ning kust eemaldati korrarikkujad koheselt. (D.L. Mackenzie, C. Souryal 1995: 325-354)

Traditsioonilistes kinnipidamisasutustes karistust kandvate noortega võrreldes tajusid militaarlaagris osalejad, et nende keskkond on rohkem kontrollitud, struktureeritud ning täidetud tegevusega ning nad tundsid end vähem ohustatuna. Militaarlaagris viibivad noored tajusid ümbritsevat keskkonda ka rohkem teraapilisena ning rehabiliteerivana. Kokkuvõtvalt võib öelda, et alaealiste puhul on militaarlaager tulevikus võimeline looma sobivaima keskkonna rehabiliteerimiseks, võrreldes ülejäänud võimalustega. Samas jääb kõigi võimaluste suurimaks probleemiks ikkagi see, et aegajalt tunnevad alaealised end personali poolt ohustatuna („harva“ kuni „aegajalt“). (G. J. Styve, D. L. MacKenzie, A. R. Gover ja Ojmarrh Mitchell: „Law and Human Behavior“ SpringerLink 2004 lk 297-238)

Et määratleda militaartreeningu efektiivsust, võrreldi 48 kinnipeetavat ja nende suhtumise muutusi, mis toimusid pärast 150-päevast militaarlaagris osalemist ning 34 õigusrikkujat, kes osalesid 120-päevases teraapiakeskses programmis ja mis viidi läbi vanglasiseselt. Leiti, et mõlema grupi seisukohad muutusid sotsiaalsemaks. Tulemused näitasid, et rohkem kui militaarne treening, olid võtmeteguriteks üksikisikute muutumine, personali pühendumus, programmide terviklikkus ning sekkumise ajastatus. (R. C. Mccorcle 1995 : 365-375)

2.2 Vanglate ülerahvastatus

Kooskõlas Doris L. Macenzie ja Claire C. Souryal'i uuringuga militaarlaagrite edukusest ülerahvastuse vähendamisel vanglates, oleks nende arvates vaja esiteks märkimisväärset hulka sobivaid programmis osalejaid ning teiseks tuleks nad valida juba vanglas viibivate kinnipeetavate seast, mitte aga nende hulgast, kes nagunii on juba kriminaalhooldusele määratud. (J. Odo, E.C. Onyeozili ja I. D. Onwudiwe I : 80)

Enamuse programmide rakendamisel on esimest nõuet raske täita, kuna loodavad grupid on tavaliselt liiga väikesed, et avaldada märkimisväärset mõju vangla ülerahvastatuse regulatsiooniks. Teise nõude täitmine sõltub suuresti neist, kes otsustavad, missugused kinnipeetavad saavad osa militaarlaagrite programmist.

Mitmetes Ühendriikide osariikides (Georgia, Lõuna-Carolina, Texas ja Arizona, Florida) nagu näiteks Florida, mõistavad kohtunikud süüaluse koheselt militaarlaagrisse. Kui need kurjategijad keelduvad sinna minemast või rikuvad sealseid reegleid, saadetakse nad tagasi kohtusse uue otsuse tegemiseks. Sellist laadi otsuste tegemine viitab sellele, et militaarlaagritesse saadetakse enamjaolt just neid isikuid, kes nagunii läheksid muidu kriminaalhooldusele. Lõppjärgeldusena võib öelda, et selliste isikute suunamine militaarlaagritesse ei vähenda vanglate ülerahvastumist. (J. Odo, E.C. Onyeozili ja I. D. Onwudiwe I : 80)

2.3 Kulutuste vähendamine

Kas militaarlaagriprogramm vähendab ühiskonna kulutusi karistuspoliitika elluviimisel?

Ameerika uurimused ja statistika näitavad, et militaarlaagri kulutused ühe päeva kohta on sama suured või isegi suuremad, kui ühe traditsioonilise vangistuses viibimise päeva puhul. Kasutades Ameerika näiteid, siis Oklahomas näiteks oli kinnipeetavate ja personali suhe neli korda suurem kui vanglates üldiselt, mis viitab sellele, et „boot-camp“ võib osutada tunduvalt kallimaks kui tavapärane vangistus.

Mississippi ja Georgia osariikides osutus militaarlaagrite läbiviimine sama kalliks, kui sama suure rühma ülalpidamine kõrvalasuvas vanglas. Kulutuste suurus varieerus osariigiti ning viitas selgelt sellele, et militaarlaagrite ülalpidamine on kallim, kui traditsiooniliste meetodite (k.a kriminaalhoolduse) kasutamine. Näiteks maksis Texase osariigis 1998 aastal ühe nooruki kriminaalhooldusel pidamine 89.00\$ päevas, 88.90\$ vangistuses ja 85.90\$ militaarlaagris.

Kooskõlas Jerry Tyler'i, Ray Darville'i ja Kathie Stalnaker'iga (2001) on noorte militaarlaagrid tavaliselt kulukamad, kui traditsioonilised meetodid ning kui jätta kõrvale mõningane mõju retsiidivsusele, on tulemused äärmiselt masendavad. Kahjuks ei näita olemasolev, suhteliselt piiratud informatsioon, seda tulemuslikkust, mida loodeti näha raha ja ressursse neisse programmidesse suunates. (J. Odo, E.C. Onyeozili ja I. D. Onwudiwe I : 80)

2.4 Kinnipeetavate valik

Oma uurimuses Michael Peters, David Thomas ja Christopher Zamberlan (1997) leidsid, et noored „boot-camp“-ides ilmutasid silmapaistvaid võimeid teoreetiliste teadmiste vallas ning märkimisväärne hulk neist leidis endale tööd järelravil olles. Militaarlaagrid löid võimalusi enese arendamiseks, tehniliste ja igapäevaeluliste oskuste omandamiseks ning narkoraviks. (J. Odo, E.C. Onyeozili ja I. D. Onwudiwe I : 80)

MacKenzie ja teiste(2001) uurimustest lähtudes, ei täheldatud esimese kuu jooksul suuri psüühilisi ja emotsionaalseid erinevusi noorte puhul, kes viibisid „boot-camp“-is või siis mõnes teises traditsioonilises asutuses. Need, kes olid „boot-camp“-is, tajusid oma ümbruskonda positiivsemalt, vähem vaenulikult ja vähem ahistavalt, kui noorukid traditsioonilistes asutustes. Kuid aja möödudes leiti, et alaealised militaarlaagrites olid vähem antisotsiaalsed ja vähem depressiivsed kui need, keda koheldi traditsioonilistel viisidel. (J. Odo, E.C. Onyeozili ja I. D. Onwudiwe I : 81)

2.5 Uimastid

Kuigi on selge, et paljud õigusrikkujad, kes on määratud militaarlaagritesse, vajavad uimastiravi ja koolitust, ei ole sama selge see, kas antud programm on kõige efektiivsem vajalikku abi pakkuma.

Mõned laagrid on uimastialase koolituse ja ravi kehtestanud kohustusliku programmi osana. Probleemi raskusastme määramise käigus hinnatakse õigusrikkuja uimasti ja/või alkoholi tarvitamise kulgu ning sellele põhinedes määratakse ka sobiv ravi. Ravi kestus varieerub 2-10 nädalani ning sõltub indiviidist. Kui võrrelda osariikide kaupa, siis New Yorgi viiakse läbi 6-kuulist programmi ja kõik osalejad, sõltumata ainete väärarvitamise taustast, on kaasatud alkoholi ja ainete väärarvitamise ravisse (treatment), mis kestab umbes 200 tundi. Texas pakub kahe-faasilist programmi, millest osa on kohustuslik ja osa vabatahtlik. Keskendutakse uimastialasele koolitusele ja individuaalsele nõustamisele, mis kestab umbes 5 nädalat. Florida ja Lõuna-Carolina programmid keskenduvad eranditult uimastikäsitlusele ning osavõtt on kohustuslik. Lõuna-Carolina's uimastikoolituse klassides kohtutakse esimese kuu jooksul igal nädala lõpul ja koolitus kestab 4 tundi. Floridas osalevad kinnipeetavad uimastialastes töötubades (workshop) ning kohtuvad 15 päeva jooksul. (J. Odo, E.C. Onyeozili ja I. D. Onwudiwe I : 81)

2.6 Kartus karistuse ees

Kuigi läbi aegade on püütud karistuspoliitikale anda erinevat suunitlust, lootuses saavutada paremaid tulemusi, tekib küsimus – kas pole tavapärane karistuse kartmise põhimõte siiski kõige efektiivsem? Milleks üldse kasutada alternatiive? Miks kohelda noorukeid teisiti, kui täisealisi?

Et olukorda tajuda peame tegema selgitava kõrvalpõike hirmutamisteooria olemusse.

Karistusega kaasnevat hirmutamisteooriat propageerisid juba selliste klassikaliste filosoofide nagu Thomas Hobbes (1588-1678), Cesare Beccaria (1738-1794) ja Jeremy Bentham (1748-1832) varasemad teosed. Ühiselt protesteerisid need teoreetikud ametliku karistuspoliitika vastu, mis oli Euroopas domineerinud enam kui tuhat aastat ning toetus kuritegevuse spiritualistlikule selgitusele. Lisaks sellele panid need ühiskondliku leppe toetajad aluse kaasaegsele hirmutamisteooriale kriminoloogias.

On olemas 2 peamist hirmutamise liiki – üldine ja spetsiifiline. Üldine hirmutamine on mõeldud kuritegude ennetamiseks elanikkonna seas üldiselt. Seega on kurjategija karistamine riigi poolt hoiatuseks sellele elanikkonna osale, kes pole veel kuritegelikule teele asunud. See tähendab, et nad pannakse hirmu tundma seaduse rikkumisest tulenevate tagajärgede ees, eesmärgiga hoida neid eemale kuritegude sooritamisest. Näited hõlmavad surmanuhtluse kohaldamist ja ihunuhtluse rakendamist. (J. Odo, E.C. Onyeozili ja I. D. Onwudiwe II : 233)

Kuna üldine hirmutamine on mõeldud neile, kes on tunnistajaks piinadele, mis saavad osaks seadust rikkunud isikutele, siis on ihunuhtlust traditsiooniliselt läbi viidud (ja mõnes kohas viiakse praegugi) avalikkuse ees nii, et teised võiksid olla tekitatud piinade tunnistajaks. Kuigi see on keelatud Euroopas ja Ameerikas, rakendatakse seda siiski paljudes teistes maailma paikades. Näiteks 2001a augustis hakati Nigeerias rakendama shariat'i (islami seadust) seda osa, mis lubab ihunuhtluse rakendamist. Samal kuul mõisteti Iraanis 20-le kodanikule ihunuhtlus keppiga peksmise teel, kuna nad olid tarvitanud alkoholi. Novembris 2001 peksti piitsadega 55 noorukit naiste ahistamise eest. Human Rights Watch andmetel Saddam Husseini karistati režiimi ajal Iraagis inimesi, kes rikkusid sõjaväelist korda või sooritasid muid kuritegusid, käte, jalgade ja kõrvade maha raiumisega. Inglismaal ja Ameerikas viidi varem poomisi läbi samuti avalikult. Avalikkusel ja pereliikmetel lubati juures viibida nii, et nad võiksid näha, mis juhtub seaduserikkujatega. Tänapäeval soovivad mõningad avalike hukkamiste pooldajad seda kajastada teleülekannete teel mõrvarite hirmutamise vahendina. (J. Odo, E.C. Onyeozili ja I. D. Onwudiwe II : 235, 236)

Spetsiifiline hirmutamisteooria on, sõltuvalt ettekirjutatud sanktsioonist, mõeldud hirmutama üksikisikust õigusrikkujat hoiduma kuritegudest tulevikus. Spetsiifilise teooria pooldajad usuvad samuti, et õigusrikkujate tõsine hirmutamine kasvatab neis kartust sooritada hiljem kuritegusid. Näiteks hirmutab roolijoodikut enne autorooli asumist alkoholi mitte tarvitama see, kui ta teab, et talt võetakse juhtimisõigus, tema auto võõrandatakse või ta peab vanglas kandma nn šokivangistust.. Riik peab põhjustama isikule nii palju ebameeldivusi, et see ületaks alkoholi pruukimisest saadava rahulduse.

3. UURIMUSE METOODIKA JA VALIMI KIRJELDUS

3.1 Metoodika

Käesoleva uurimustöö eesmärgiks on välja selgitada ML-i, kui alternatiivkaristuse tõhusus ja rakendamise võimalus Eesti Vabariigi õigussüsteemis. Uurimise eesmärgi põhiülesandeks on välja selgitada, kas militarlaager võiks olla efektiivselt toimiv alternatiivne lähenemis- ja karistamismeetod noorele õigusrikkujale? Töötada välja ekspertküsitlus metoodika uurimuse põhiülesande lahendamiseks.

Hüpotees - militarlaager on alternatiivkaristusena efektiivne esmakordselt õiguskorda rikkuvate alaealiste puhul, kes ei ole toime pannud vägivaldset kuritegu.

Eesmärgi saavutamiseks ja hüpoteesi kontrollimiseks kasutab autor kahte meetodit – poolstruktureeritud ankeetküsitlust ja süvaintervjuud.

Eesmärgi saavutamiseks ja hüpoteesi kontrollimiseks koostas ankeetküsimustiku (vt lisa nr 1), milles kasutasin järgmisi alajaotusi:

- milline peaks olema ML (programmid);
- kes sinna kuuluda võiks
- kuidas mõjub ML kliendile;

Intervjuu on algandmete kogumise meetod, mis rajaneb intervjuueerija vahetule sihipärasele vestlusele intervjuueeritavaga. Vestluse suunitluse määravad ära uuringu esemeks olevad probleemid. (E. Raska 1994:63)

Intervjuu tegin sellepärast, et saada teada, mida kujutab(-ks) endast ML Eestis. Eestis on vastavasisuliste laagrite arvamuslimidriks vaieldamatult kujunenud praegune Kuriteoennetuse Sihtasutuse (KESA) juhataja Jaano Rassa. Intervjuu käigus paluti tal vastata järgnevatele küsimustele:

1. Kas militaarlaagritesse valitakse peamiselt selliseid noori, kelle õigusrikkumiste ajalugu on „kergema“ kriminaalse taustaga kui nende puhul, kellele määratakse reaalne vangistus?
2. Kas militaarlaagrite keskkond erineb oma ülesehituselt, turvalisuse tasemelt ja kinnipidamise poolest traditsioonilistest „kasvatusasutustest“?
3. Mille poolest erineb militaarlaagrite ja traditsiooniliste asutuste suhtumine erinevatesse teraapiatesse?
4. Kas erinevate lähenemiste puhul (militaarlaagrid vs vangla) on alaealiste kontakti võimalus ühiskonnaga erinev?
5. Millised on hilisemad võimalused saada informatsiooni osalejate laagrijärgse käitumise kohta?

3.2 Valim

Uuritav valim koosnes 40 selle ala spetsialistist. Esindatud olid erinevad erialad- oli nii psühholooge, sotsiaaltöötajaid, politseinikke, justiitsministeeriumi ametnikke, prokuröre ja ka Viljandi vangla ametnikke, kes on sellise laagri organiseerimisega seotud olnud. Kuigi ankeete oli saadetud paljudele, jätsid osad neist vastamata. Põhjendati sellega, et pole aega ja oli ka inimesi, kes ütlesid, et nad on ebakompetentsed antud teemal kirjutama.

Seega moodustavadki uurimistöö aineistiku 17 spetsialisti vastused. Kasutati ühte ankeetküsimustikku, mis koosnes 16 küsimusest ja intervjuu, mis sisaldas 5 küsimust. Ankeetküsimustik saadeti spetsialistidele meili peale ja vastused saadeti tagasi meilile. Ankeetide täitmine toimus 2007.aasta märtsis-aprillis. Ankeetküsitlused olid kõik eesti keeles. Ankeetküsitluses oli poolstruktureeritud küsimustik, mille koostamisel toetusin töö hüpoteesile.

Uurimuse läbiviimiseks on kasutatud alljärgnevat võimalusi:

- erialase ja muu võimaliku kirjanduse otsimine ja analüüsimine;
- intervjuu, mille läbiviimiseks on kasutatud abistavat küsimustikku;
- ankeetküsimustikud

3.3 Uurimuse teostamine

Oma uurimuse teostamiseks kasutan ma kvantitatiivset ja kvalitatiivset meetodit. Kvantitatiivne meetod võimaldab uuritavaid näitajaid arvuliselt mõõta ja statistiliselt analüüsida. Tulemi saavutamiseks võrdlesin ja analüüsisin omavahel ankeetküsitlustest saadud informatsiooni. Kvalitatiivse meetodina kasutasin ühte intervjuud.

Intervjuud on tehtud Kuriteoennetuse Sihtasutuse juhataja Jaano Rässaga, kes on kahtlemata selle ala tippspetsialist ja keda intervjueerisin selleks, et teada saada, mida kujutab üldse ML Eestis. Intervjuu on toodud välja eraldi alapeatükina ja on muutmata kujul. Intervjuu teostamiseks on kasutatud diktofoni, saavutamaks vaba vestlust ja arutelu. (Intervjuu on tehtud 15.03.2007, ära toodud tsenseerimata kujul ja intervjueeritava nõusolekul). Samas osutus intervjuu töötlemine keeruliseks. Peamiseks eesmärgiks oli teada saada, kelle puhul kasutatakse Eestis ML-t ja kuidas see toimib. Selle intervjuu põhjal koostas ka ankeetküsitluse.

Koostas poolstruktureeritud ankeetküsitluse, saamaks teada, kas Eestis oleks alaealistele õigusrikkujatele sellist alternatiivkaristust vaja ja kui, siis millisele kontingendile?. Kus sellised laagrid peaksid toimuma, millised on ML-i eelised ja millised on puudused? Kuidas mõjub ML osalejale?

4. MILITAARLAAGRI UURIMUS

4.1 Uurimuse tulemus

Nimetage 5 peamist mõjutegurit, mis muudavad ML-i alaealisele õigusrikkujale sobivamaks suunajaks, kui seda oleks reaalne vangistus?

Vastustest kujunes välja valdavalt positiivne seisukoht, kuid väljundeid sai tunduvalt rohkem, kui vaid viis. Leiti, et tegu oleks kindlasti alternatiivse variandiga õiguskuulekale teele suunamisel. Sellised faktorid, nagu kuritegeliku maailma puudumine, võimalus jääda inimeseks, füüsiline aktiivsus ja pidev hõivatus aitaksid hoida noorukite mõtteid kuritegevusest eemal. Vähetähtsaks ei peetud ka selliste sotsiaalsete oskuste arendamist nagu teineteisega arvestamine ja meeskonnatöö oskuste omandamine. Sotsiaalsete programmide põhise lähenemise pooldajate meelest täidab militaarlaager noortele suunatuna oma õpetlikku rolli, takistades samal ajal osalejatel üksteiselt kuritegelikke „nippe“ omandamast.

Realse vanglakaristuse rakendamisel on noorukitel suurem võimalus omaks võtta kuritegelik käitumismuster, vaated ja hoiakud. Distsipliin ja normid on alaealiste konkreetsetel eluetappidel vajalikud isiksuse arengu aspektist ning reaalselt vangistust vaadeldi pigem kui pärssivat karistust, mitte aga kui nooruki õpetamise ja suunamise vahendit. Leiti, et militaarlaagri puhul jääks ära stigmatiseerumine - mõistete „vanglast vabanenu“, „pätt“ jms. lisandumine noore inimese biograafiasse. See omakorda säilitaks tema võimalused töö leidmisel ja edasi õppimisel.

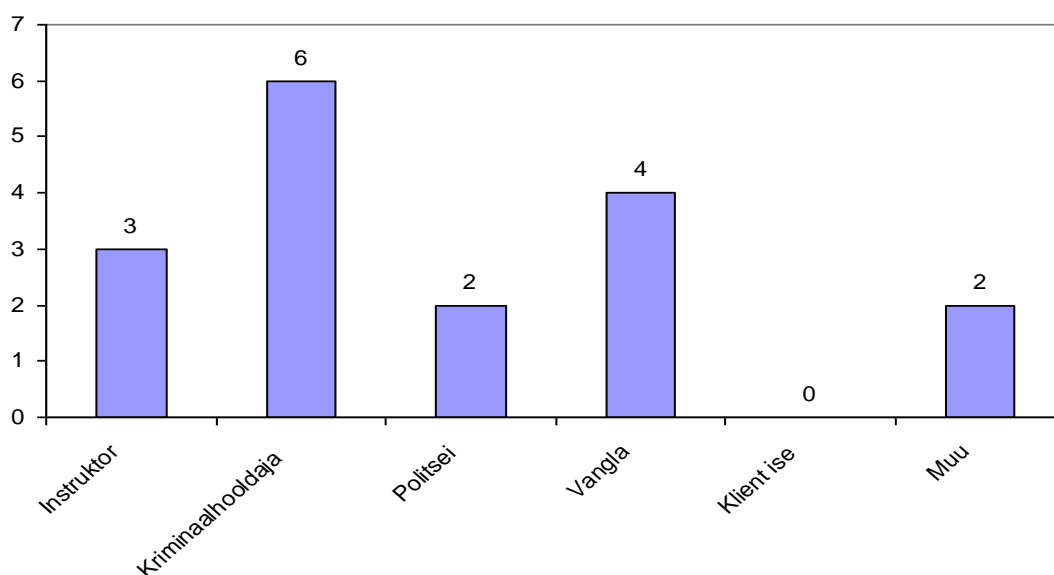
Kitsaskohana toodi välja tõsiselt võetav arvamus: „*Kahtlen, kas midagi militaarset võiks olla alaealistele üldse kohane?*“, mis omakorda kallutas kaalukaussi tugevalt sotsiaalprogrammide keskse laagritüübi kasuks.

Missugune on Teie arvates instruktori roll ML-is?

Valdavalt on ML-is instruktori roll suunav s.t et ta on kas juhendaja või nõustaja. Tahaplaanile jäid sellised rollimääratlused nagu õpetaja, valvur ja sõber.

Kellel lasub peamine vastutus klientide valikul ML-sse?

Kriminaalhooldajat peeti vastajate arvates kõige olulisemaks valikutegijaks, kuna see aitaks vältida vanglasse sattumist. Ka muud institutsioonid omavad oma tähtsat rolli valikute ja soovitude tegemisel. Ainsana jäeti otsuse langetamisest kõrvale „klient“, välistades seega kaude vabatahtliku osalemise ML-s. (joonis 1)

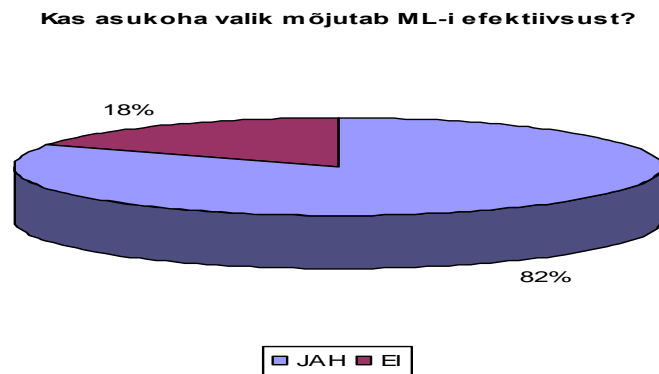

Joonis 1.

Kas asukoha valik mõjutab ML-i efektiivsust?

Arvati, et distantseeritus segavatest infrastruktuuridest aitab oluliselt kaasa keskendumisele. Asukohast võib vastajate arvates sõltuda ML õnnestumine (kui ML peaks toimuma näiteks Ida-Virumaal, siis peeti selle efektiivsust suhteliselt väikeseks). Valdav enamus vastanutest arvas, et üritus peaks toimuma suhteliselt eraldatud kohas, välistamaks väljastpoolt tulevaid mõjutusi (kauplused, kino, sõbrad-tuttavad). Koht peaks pakkuma võimalikult mitmekesisist tegevust ja ka avastamisrõõmu, samas aga välistama omavolilise lahkumise. Kõlama jäi soovitus, et valitud koht oleks kõigile osavõtjatele võrdselt tundmatu, vältimaks kellegi

eelisolukorda. Õigesti valitud keskkonnal on seega otsustav roll iga inimese arengus ja kasvatuses.(joonis 2)

Joonis 2

Mis ajendab nii personali, kui ka klienti projektis osalema?

Valikvastusena väljatoodud motivaatorid järjestati järgnevalt:

Personal:

1. uued väljakutsed
2. soov muuta ja muutuda
3. soov midagi ära teha
4. tasuvus
5. kohustus
6. uudishimu

Klient:

1. soov muuta ja muutuda
2. uudishimu
3. uued väljakutsed
4. kohustus
5. tasuvus
6. soov midagi ära teha

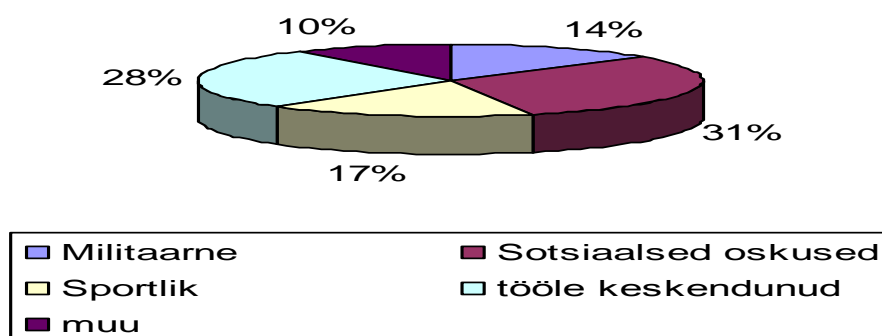
Personali puhul jäid peamisena kõlama uued väljakutsed ja soov muuta ja muutuda. Kliendi puhul ei peetud vähetähtsaks ka uudishimu, kusjuures personali puhul ei tähtsustatud seda üldse.

Missugune võiks olla Teie arvates ML-s läbiviidavate programmide suunitlus?

Eelnevate arvamuste põhised vastused sellele küsimusele oodatult mitte militaarsust toetavaks, vaid pigem sotsiaalprogrammide- ja tööteraapiakeskseks. Muude alternatiividena olid ära märkimist leidnud eluprobleemide tekkimisel

võimalike alternatiivsete lahendusviiside pakkumine ja leidmine, psühholoogilised programmid, vastutustunde arendamine. (joonis 3)

Programmide suunitlus ML-s

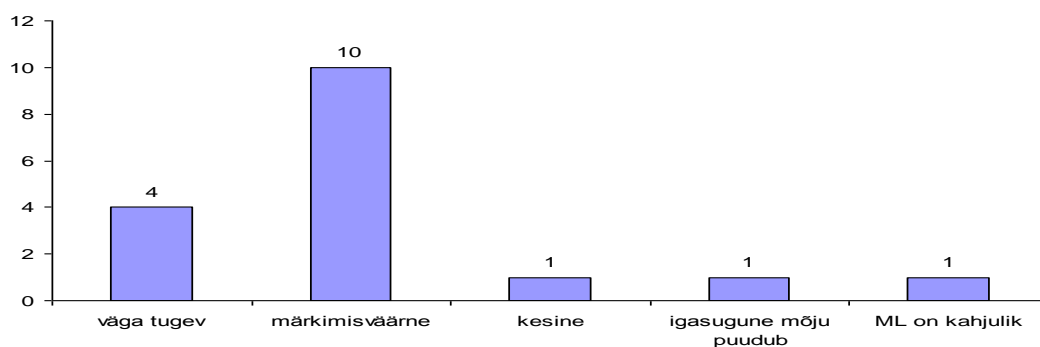

Joonis 3

Milline mõju on ML-il Teie arvates alaealiste õiguskuulekale teele suunamise vahendina?

Ülekaalukas enamus leidis, et ML-l on, kas väga tugev või märkimisväärne mõju alaealise õiguskuulekale teele suunamisel. Ja vaid üks vastanu leidis, et kui tegu on militaarse suunitlusega laagriga, siis on see pigem kahjulik.(joonis 4)

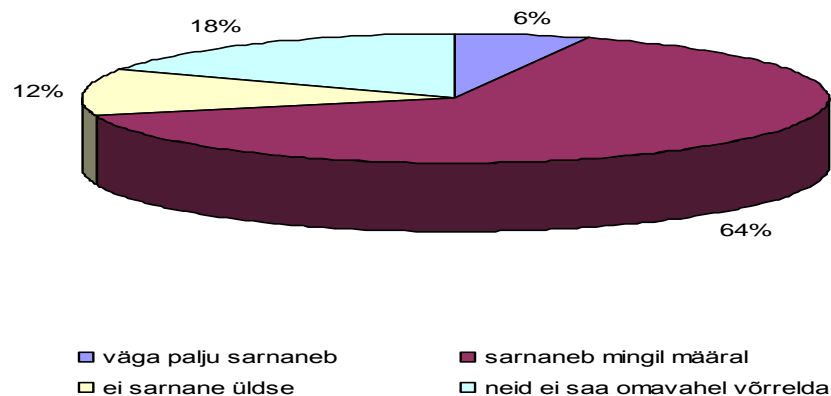
Milline mõju on ML-il alaealise õiguskuulekale teele suunamise vahendina?

Joonis 4

Kas ML-s valitsev õhkkond sarnaneb Teie arvates vangla õhkkonnaga (distsipliin, reeglid, päevakord)?

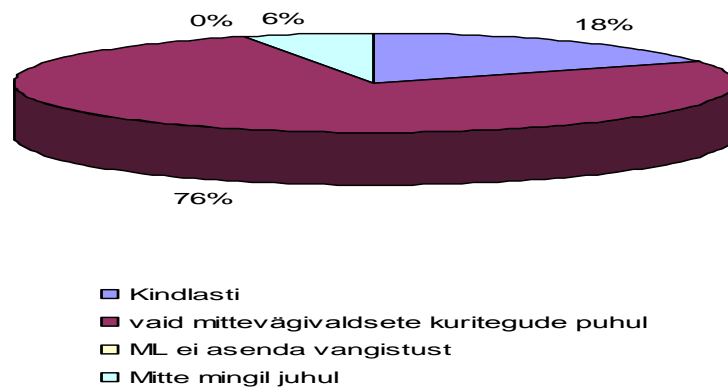
Üle poole vastanutest leidis tuntavaid ühisjooni vangistuskorraldusega. Kõlama jäi arvamus: „Ei tohiks sarnaneda, kuid see ei tähenda, et distsipliini, reegleid ja päevakorda ei olegi. Distsipliin, reeglid ja päevakord ei ole omased ainult vanglale. Tähtis on see, kuidas need esitatakse ja nõutakse.“ (joonis 5)

Joonis 5

Kas peaks alaealiste reaalse vangistuse asendama hoopis ML-ga?

Vastajad olid nõus, et militaarlaager on hea alternatiiv karistuse kandmisele vanglas. Vaid 6% oli veendunud, et ML ei asenda vanglat. Siiski pöörati tähelepanu sellele, missugune on osaleja delinkventne minevik. Valdav osa vastanutest oli veendunud, et osalema peaksid vaid need õigusrikkujad, keda ole karistatud vägivallakuritegude eest. Sellest tulenevalt jäi kõlama ka kahevahelolek laagri liigse militaarsuse suhtes. (joonis 6).

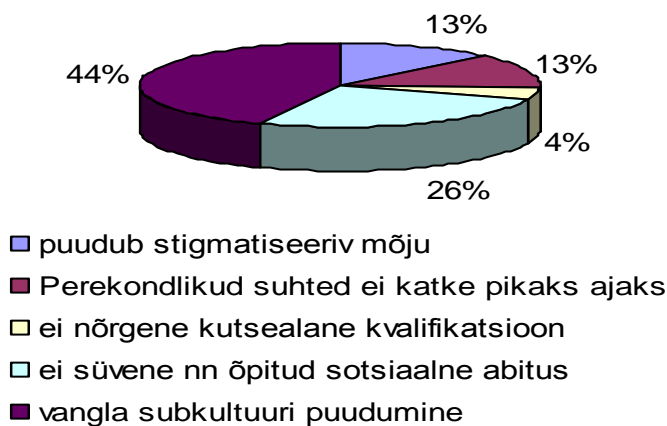

Joonis 6

Millised on eeliseid ML vangla ees?

Resotsialiseerimise alustaladena nähti vangla subkultuuri puudumist ning sotsiaalsete oskuste säilimist ja parandamist. Võrdselt tähtsaks peeti intensiivsema programmiga alternatiivkaristuse lühidust võrreldes vangistusega, mis säilitaks noorele nii vajaliku perekondliku sideme jätkumise ja stigmatiseerimisest pääsemist. (joonis 7)

Millised on eelised ML vangla ees?

Joonis 7

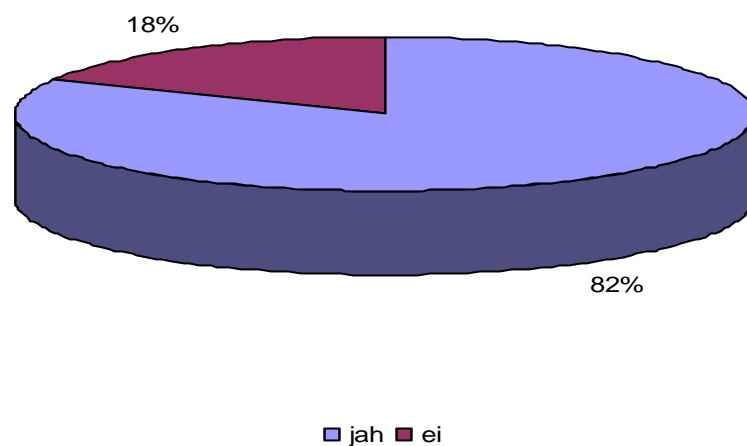
Nimetage ML-i 3 puudust võrreldes vanglaga?

Vastajate arvates võiks saada selgema ülevaate vaid protsessi enda käivitumise ja funktsioneerimise käigus. Oletuslikult eeldati, et puudusteks võivad olla suutmatus

tagada piisavat järelevalvet; oht, et kliente alandatakse liigselt ja see, et noored jäävad ilma karmist ning ühtlasi hirmutavast kogemusest, mis võiks samuti omada preventiivset mõju.

Kas ML-d mõjuvad kliendile positiivselt?

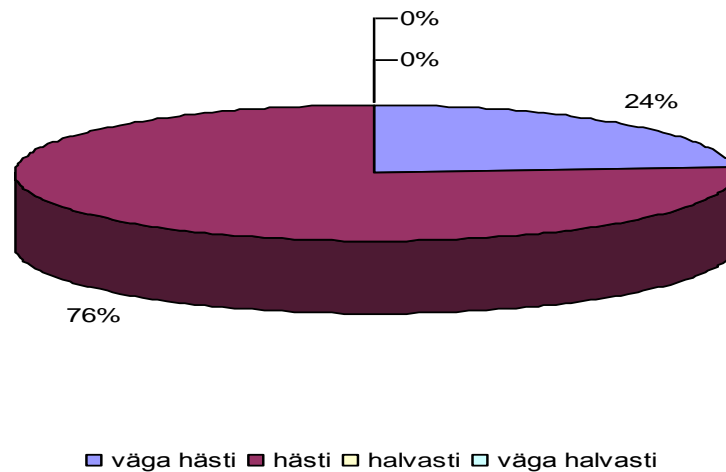
Valdav osa vastanutest oli veendunud, et kindlasti mõjub ML positiivselt ja eriti just neile, kes on esmakordselt süüdi mõistetud. Negatiivse hinnangu andnud vastajate puhul oli arvamus seotud pigem olustikuliste tingimuste, mitte aga üldmõju hindamisega. Ka keskendusid nad rohkem tulevikuliste aspektidele, väites, et kui laagrijärgsed kinnistavad järeltegevused puuduvad, võib toimuda tagasilangus. Mis on tegelikult samas ka positiivne tähelepanek, kuna annab võimalusi edasisteks aruteludeks. (joonis 8)

Joonis 8

Kuidas mõjub ML osaleja enesedistsipliinile?

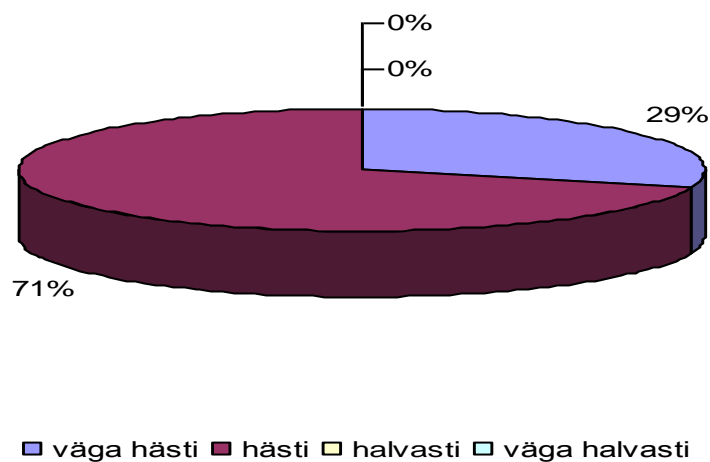
Siin ei tekkinud kaksipidiseid arvamusi. ML –i positiivses mõjus distsipliini rakendamisele ja arendamisele panustas 100% vastajatest. Omamoodi motona jäi kõlama fraas - „isik, kes on järelevalve all, peab kinni pidama kehtestatud normidest.“ Tegelikud tulemused sõltuvad aga ikkagi kliendi enda motiveeritusest ja panusest ühisesse tegevusse. (joonis 9)

Joonis 9

Kuidas mõjub ML osaleja moraalsetele põhimõtetele?

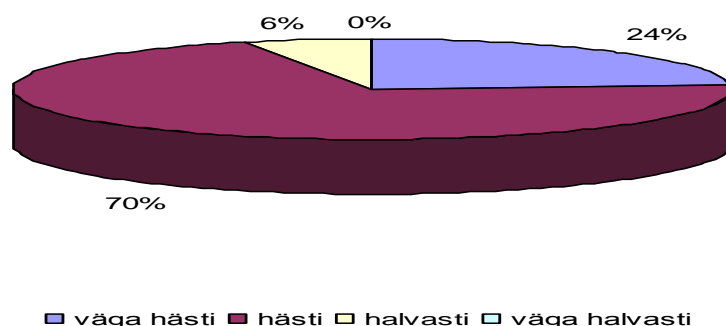
Vastanud leidsid, et füüsilise- ja vaimse energia suunamine positiivsetele ülesehitavatele eesmärkidele avaldab mõju noore inimese mõttemaailma muutumisele paremuse suunas. See avab uusi „horisonte“ ning näitab, et ka seadust rikkumata on võimalus saavutada rahuldustpakkuvaid tulemusi. ML aitab noorel näha, et ta on võimeline senisest erinevalt toime tulema. „*Loodan, et ML aitab noorel leida iseennast ja see tugevdab tema elu põhimõtteid.*“ (joonis 10)

Joonis 10

Kuidas mõjub Teie arvates ML osaleja seaduskuulekusele?

Vastajate arvates on oluline just vangla subkultuuri puudumine, mis juba iseenesest on soodne pinnas jätkuvalle delinkventsusele. Samuti peeti eemalolekut vanglavälisest kriminogeenselt seltskonnast üheks positiivsuse näitajaks. Rõhutati, et nõ „ahvatluste“ puudumine välistab kõige kindlamalt väärkäitumise kordumise. Pideva tugevdatud järelevalve all olemine teeb võimalikuks tunda katse-eksituse meetodil ehk siis „oma nahal“ reeglitest kinnipidamise kasulikkust ja vajalikkust. Siin saab tähtsaks just instruktorite isiklikust eeskujust tulenev positiivne käitumismudel. Negatiivsete arvamuste aluseks sai jällegi ebaselgus seoses ML-i järgsete järelprogrammidega. Vastavasisuliste järelprogrammide puudumise mõju laiendati kogu laagri tulemuslikkusele ning hinnang anti just sellist tervikut hõlmates. (joonis 11)

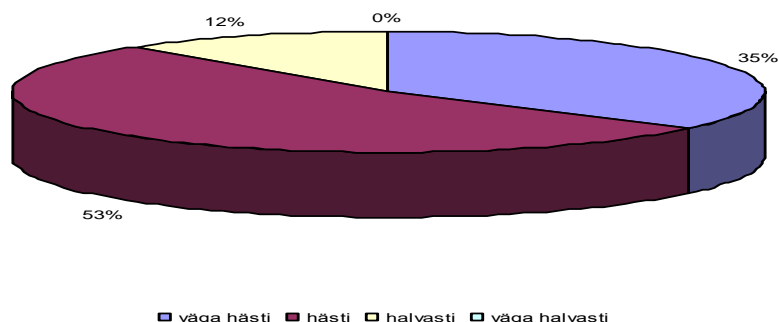

Joonis 11

Kuidas mõjub Teie arvates ML-s osaleja võimele teiste inimestega arvestamisel?

Kuna noorte inimeste edasise ühiskonda sulandumise aluseks on eneseväljenduse oskused suhtluses ennast ümbritsevate inimestega, siis on ääretult oluline pöörata kogu ML-i jooksul sellele suurendatud tähelepanu. Peamine rõhk lasub siingi pädevatel õpetajatel, kes viivad läbi selliseid programme ja koolitusi, mille tagajärjel noorukid omandavad oskusi, kuidas teiste inimestega arvestada ja suhelda. Militaarse lähenemise „poolt“ argumendina toodi välja selle ülesehitus meeskonna- ja koostööpõhistel põhimõtetel, mis arendab sisemist sidet. Sotsiaalse lähenemise pooldajad tunnustasid vajaliku positiivse sünergia kasvatamist ja säilitamist osalejate vahel, mis aitaks ka emotsionaalsel tasandil „ravida“ noort õigusrikkujat. Negatiivse

seisukoha võtjad olid sellisel arvamusel just sõjaväelise korra suhtes, väites, et liigsed pingsituatsioonid võivad luua asjatuid konflikte, mille lahendamine hiljem võib osutuda suhteliselt keeruliseks. (joonis 12)

Joonis 12

4.2 Intervjuu Jaano Rässaga

„Ameerika „boot camp“ on hoopis erinev sellest, mis Euroopas tehakse. Meie oleme koostööd teinud inglasega ja olen näinud seda vanglates, kus on sees „boot camp“, mis on ikka erinev ameeriklaste omast. Inglise ise loomulikult seda „boot camp“-i mõistet ei kasuta, sest see stigmatiseerib liigselt, nendel on erineva režiimiga osakonnad. Toon näite: avavangla noortele, mis on täiesti ilma müürideta. On ainult sümboolne piirdeaed ja seal avavanglas on üks osakond, millesse minek on vabatahtlik, tehakse värbamistööd kinnipeetavate seas“.

„Mis selles osakonnas siis erilist on?“

Seal on absoluutne kord - võiks selle kohta öelda. See on selleni, et neil on seal osakonnas olemas igasugused papitükid, kõik sokid tõmmatakse ühekaupa sinna papitükkide peale, kõik T-särgid pannakse papitükkide peale ja kõik peavad olema kindlas kohas. Kui minna mingisse suvalisse tuppa ja tõmmata mingi suvaline sahtel lahti, siis on kõik asjad täpselt seal, kus nad olema peavad. Iga hambahari on ka täpselt seal, kus ta olema peab. Seda võib nimetada absoluutseks korraks. Selline distsipliini taganõudmine on jäänud seal erusõjaväelaste kontrollida. Programm kestab umbes kuus kuud, see rividrill seal osakonnas.“ „Mis on selle asja võidud?“

„Kui see on läbitud, siis annab see võimaluse minna kuskile vanglast välja teisele poole aeda. Sealt edasi saab minna veel, kuna avavangla sees on veel omakorda avavangla osakond, kus kõik nüüd saavad ise toitu valmistada, saavad käia nädalavahetustel väljas. See on selline vabanemiseks ettevalmistamine st seda, et

enne kui saad leebe režiimi peale läbitakse veel rangem režiim, kui vanglas oleks olnud. Nendele võimaldatakse ka töökohtade leidmine juba eelnevalt. Praktiliselt kõik vabanevad ennetähtaegselt – see on üldine norm, aga nendel, kes on siis sellises osakonnas saavad automaatselt kuupäeva kukkumisel vanglast välja ja tal on see kindlus ennetähtaegselt vabanemiseks praktiliselt täiesti olemas nüüd kui ta on selle programmi läbinud pluss see, et ta on juba integreeritud töökoha, elamise nende aspektide suhtes. Temaga tegeletakse ka sotsiaalprogrammi, inglane tarvitab sõna „resettlement” (ümberasustamine) mõistet, meil öeldakse tavaliselt rehabilitatsioon. Mina nimetan seda taaskohanemiseks ühiskonnaga, see on rohkem tagatud see on nagu selle mõiste. Aga siin nagu inimese distsiplineerimine, et kindel päevakord, kindlad oskused-harjumused just nimelt ise endaga hakkama saada, need tambitakse selle kuue kuuga päris hästi sisse. Ja see on kõige parem programm selles valdkonnas. Ütleme, et sõjaväeline kord, kui me niimoodi ütleksime või siis sõjaväelised rakenduslikud pedagoogilised võtted on üheks osaks karistuse täideviimisest. Mitte mingil juhul ei ole see eraldi komponent sellena see midagi väga palju ei anna. Tähendab ma ei ole selliseid häid analooge kohanud nagu kriminaalhooldusalustele.“ „Kuidas valitakse noori Eestis militaarlaagrisse?”

„Me esimest korda alustasime juba 2003 aastal. Praeguseks saab varsti 4 aastat selliseid asju läbiviidud. Tavapäraselt on meil siis tegu kõige rohkem kolme päevaste laagritega. Naissaare omad olid erandlikult nädalased, mida võimaldas just saare isoleeritus muust ühiskonnast, tava oludes ma ei riski ei julge teha nädalast laagrit. Ma ei loe riski piisavalt hajutatuks sellistel puhkudel. Kinnipeetav harjub ikkagi ümbruskonnaga ära. Ma kõigepealt alustaks sellisest tavapärasest formaadist. Kuidas on meil siis kava järgi? Meil Viljandi Vanglas toimuvad ka muud sotsiaalprogrammid – meil on seal käsitööklass, kus siis 10-12 poisid teevad 3 korda nädalas kaltsuvaipasid, siis on võimalus teha B-katekoorja juhilubasid 2x10 poissi saavad siis B-katekoorja juhiloa endale, ja nüüd kolmanda asjana arvutiõpe. Peamiselt siis vaatleme neid programme e siis M- matkade programmi, kui toetavat tegevust. Kas toetav tegevust sotsiaalprogrammidele, mida me siis ise seal läbi viime või toetav tegevus vangla enda sotsiaalprogrammidele. Lähtuvalt sellest me ikkagi valime neid kinnipeetavaid, kes on ka muudes asjades hõivatud. Meie ise nimetame seda üheks kõrgemaks ergutuse vormiks see on üks asi kindlasti. Aga see ergutus peab olema ka millegagi välja teenitud, positiivse osaga milleski muus. Siit tekib ka vajadus ja võimalus seda kinnipeetavat natuke paremini vaadelda, kuidas ta

käitumine muutub nendes oludes. Osaliselt on ka need kinnipeetavad kellel kohe ootab ees tingimisi enne tähtaegne vabanemine, nüüd. Sellest alati M-matkale järgnevalt saab ka vangla iseloomustuse nende kinnipeetavate kohta, kes matkal osalesid, kuidas nad ennast üleval pidasid. Ainus näide 3,5 aasta jooksul vastuhakku kohta on mul olnud Naissaare peal, kus üks poiss keeldus köögitoimkonnas olemast ja teiste nõusid pesemast. Läksime ju nädalaks saarele panin ju kõik graafikusse, kes millal köögi toimkonnas on. Tema aga ei olnud nõus. Selgitasime talle, ta ei saanud aru, selgitasime natuke teistmoodi - ikka ei saanud aru. Kohe läksid käeraud peale ja tagasi vanglasse. Ja tema enne tähtaegne vabanemine sai edasi lükatud. Tähendab pärast vangla direktoriga arutasime asja läbi, kaalusime, kuidas mis on. Tähendab see poiss näitas oma suhtumisega, et ta ei ole valmis vanglast veel välja minema. See oli nüüd see näide ja ka ainus negatiivne näide, mis mul on olnud selle aja jooksul. Tuleme nüüd tagasi selle protsessi juurde. Kui kuupäev on paika pandud, millal matk toimub, siis eeskätt teeb ettepaneku ikkagi sotsiaalosakond nende osalemiseks. Me arutame koos läbi siis käib läbi vangistuse, julgeoleku siis tuleb minu juurde, kes ma ikkagi seda kontingenti tunnen. Ma reserveerin endale alati selle õiguse, et kui ei tundu ikka paslik olevat, siis ma võtan ikkagi selle nimekirjast maha. Ja lõpuks direktor kinnitab selle nimekirja.“

„Noored pürgivad sinna poole, et matkale saada. Nad on motiveeritud ja need matkad on juba pikalt ette teada, millal toimuvad. Nad teavad ka seda, et matkale pääsemiseks, ei tohi olla režiimirikkumisi. Üks asi on see et sul ei tohi olla midagi negatiivset ja sa pead olema ka positiivselt silma hakanud. Nad teavad, et matkad on rasked. Pigem on probleeme vanglatöötajate leidmisega, kes tuleks saatjaks. Tavapärane formaat on selles, et 8 kinnipeetavat, 1 vanglatöötaja ja 2 inimest sihtasutusest st 3 täiskasvanut 8 kinnipeetava kohta. Üks on transpordi peal ja kaks on noortega. Nende kohtade valikul kuhu me matkasid teeme, siin on kohtade riskid hinnatud ja need tegevuskavad, meil peab olema ka omavaheline raadioside, sest mobiilid metsades ei tööta pluss üks toetusauto, kui me räägime mandri peal toimuvast asjast. Näiteks kui keegi saab viga on meditsiinilist abi vaja. Pigem tuleb alati mõelda rohkem meditsiinilise külje peale, kui mingisuguse ära jooksmise peale. Reeglina valime laagri kohaks mingi turismitalu. Tavaliselt kolme päevasel üritusel on formaat järgmine: esimene päev lõunaajal alustame ikka küllaltki raske matkaga, mis kestab 24 tundi. Ühe ööpäeva jooksul oleme teinud kõige pikema matka 75 km. Magamise aega oli vist natuke üle kolme tunni. Esimene öö on ikka kusagil lageda

taeva all telgis või talvisel ajal on näiteks ahjuga telk kaasas. Suvel võib lihtsalt magamiskotis kusagil puu all magada. Peale matka ja laagrisse jõudmist said poisid käia saunas ning puhata. Saun on väga oluline komponent, see preemia, selle asja juures. Kogu toidu tegemine ja kõik muud asjad. Seal on ka muude eluliste oskuste õpetamine. Kas või see kuidas kirvest käsitleda või saagi käsitseda. Neid pisse on meil küll kes ei oska isegi metsast kuiva puud tuua. Ja kolmandal päeval on sportlikud mängud ja mõni lühem rännak. Tunnustust tuleb kahtlemata inimesele anda. Minu arvates tunnustust ei tohi anda teenimatult, ainult teenitult. See, et kiida loll ja loll rabab see põhimõtte siin minu puhul ei kehti. Tunnustust saab tõesti ainult tehtud asja eest, mis on seda väärt. Kõigepealt tõsine pingutus, mis on tõesti tõsine ja et ta ise ka saab sellest aru, et ta on teinud midagi erakordset. Ta on ennast pingutanud. Ja siis selle eest järgneb tunnustus ning ta ka ise teab, et ta on selle tõesti ära teeninud. Selle läbi saab just inimese eneseusku kasvatada. Nädalane formaat on selline: et need on töö kasvatuslikud laagrid kinnipeetavatega ja koolitused väljaspool vanglat. Siin ei ole rõhk sellel ränk raskel matkal vaid see proportsioon on niimoodi, et pool päeva tööd e töökasvatust ja siis teine pool päeva on sportlik. See on siis teine selline vorm mida me kasutame. See õigustab end väga hästi. Selle poole tahaksime me rohkem liikuda. Seal käsitletakse ka kõiki tööriistu. Teine asi mis on veel tähtis töö peab olema mõtestatud. See ei tohi olla puude ühest riidast teise ladumine vaid töö peab olema mõtestatud. Sellel asjal peab olema eesmärk, millest ka kinnipeetav ise aru saab. Eestis seda päris kuue kuu pikkust laagrit ei tehta vaid nagu ma ütlesin, siis see osa toimub vanglas sees ühes osakonnas ning päris sellist ameerika varianti ei tehta.

„Aga kuidas oleks tulevikus? Kas oleks mõttekas teha selliseid laagreid?“ „Jah, kahjuks meie praegune vangla süsteemi areng ei soosi seda üldse. Sellepärast, et see arengukava nii, et me jääme lõpuks kolme kombinatvangla peale, see ei soosi üldse sellise pro-sotsiaalse töö läbiviimist kinnipeetavatele. Sellepärast, et puudub reaalne võimalus diferentseerida kinnipeetavate kontingenti, neid piisavalt eraldada selles suhtes ma näen, et need arengud seda ainult kahjustavad.“

„Mille poolest erineb militaarlaagrite ja traditsiooniliste asutuste suhtumine erinevatesse teraapiatesse?“

„Parandan kohe, mitte teraapiatesse vaid sotsiaalprogrammidesse. Selleks pean alustama kaugemalt. Peaksime tagasi minema karistuse mõistmise ja karistuse täideviimise kui sellise juurde. Eeskätt alustama sellest, mis on karistuse eesmärk?“

Tegelikult meie karistusseadustik seda üldse ette ei näe sellisel kujul. Karistusseadustiku järgi ei ole see üldse see roll. See on lihtsalt minu üks mõte ja ma ütlen tuleb alustada sellest, mida näeb karistusseadustik üldse ette vangistuse eesmärkidena. See on tegelikult sotsiaalset külge, selle isiku mõjutamist ei pea karistusseadustik üldse silmas. See külg jätab selle just välja. Mis siis on see kinnipeetavate mõjutamine vangistuse puhul on ju see, et milline see proportsioon, mis tegeleb vangistusega kui sellise täideviimisega ehk siis valvamisega ja milline on see proportsioon vanglas isikkoosseisu poolest, mis tegeleb siis kinnipeetavate otsese mõjutamisega/harimisega. Need on need kaks külge, mis ei ole korelatsioonis. Kuidas me seda vangistust üldse vaatame? Kui eesmärk ongi kinni pidamine teatud ajaks pluss inimestelt uue kuriteo toime paneku võimaluse ära võtmine lihtsalt füüsiline külg. Nemad kes lähtuvad ja vaatavad vangistust üksnes sellest küljest nende jaoks kahtlemata sellistel programmidel ei ole vajadust. Need kes vaatlevad isiku mõjutamise küljest nendel on vajadus selle järgi. Teine asi, muidugi me peame vaatama seda kontingenti kellele mida pakkuda. Kui meil on tegu noorte kinnipeetavatega, kes on ikka väga retsidiivsed, kelle käitumisest on näha, et nad on kurjategijad, siis ei ole selliseid programme mõtet neile pakkuda. Kui ma võtame meie küllaltki utreeritud umbes 4500 kinnipeetavast on ikkagi 2500 neid, kes on arbitraarsed kurjategijad, kellega ma ei näe mitte mingit vajadust selliseid programme läbi viia. Nende puhul jääb vaid oodata vanuse või muude asjaolude tõttu saabub nende kriminaalsuse raugemine. Tegelikult see on mõeldud nendele, kes ei ole ikkagi arbitraarseks kurjategijaks muutunud. Korduv kuritegevusel on küll kaks külge. Üks, mis on seotud välise keskkonnaga, kas tal on reaalselt kvaliteetne elukoht, kas tal on reaalselt võimalus saada tööd ja sellel on tasu mis tagab kvaliteetse elu. Teine külg on see kas tal on üldse soovi muutuda. Ja kui me räägime ikka noorest kinnipeetavast siis valdavalt on tegu ikkagi inimestega kellel puudub tööharjumus töö kogemus selleks, et üldse suudaks iseseisvat elu alustada. Selleks on vaja kõigepealt temas seda soovi tekitada ja kasvatada. See on meelitamise protsess. See põhjuse ja tagajärje suhe tuleb temale koju kätte viia, et ta saaks aru, et see on talle kasulik ja vajalik. Tahte kasvatamine ja tõuke andmine see on nende programmide mõte nende inimeste puhul kes on sellele vastuvõtlikud. Siin ei loe see, mis paragrahviga ta istub kinni. Neid tapjaid poisse on mul päris palju olnud laagrites. Toon näite, et üks korduv vargapoiss võib olla ainuüksi ühe kohtuotsusega kuid 100 episoodiga. See on just oma kuritegelike harjumuste poolest palju

arvestatavam kurjategija, kui see kes on korra tapnud, mille eest talle on mõistetud oluliselt raskem karistus. Siin ei saa kunagi võtta asja puhtalt paragrahvi põhjal – see on nagu kindel.“

„Millised on võimalused saada hiljem laagri järgset informatsiooni?“

„Meie teeme laagri järgselt iseloomustuse vanglale, see jääb ka meile endile, aga väga paljus on tegu just nendega, kes hiljem osalevad ka mingites programmides. On võimalus, et osalemine ei ole ühekordne ja aitab teda. Ütleme, et üks kinnipeetav on olnud 1,5 aastat vaibakudumises ja selle aja jooksul on ta saanud käija 4 korda matkal - see on toetav tegevus. Ta pingutab nii ühe kui ka teise asja nimel. Hilisemast mõjust kuni selleni välja, et kohtame neid noormehi ka hiljem. Peale seda kui nad on vanglast vabanenud otsivad nad meid ise ülesse ja on tänu avaldanud.“

„Statistikat on liiga vara veel teha, kuna tegeletakse alles lühikest aega. Nendesse programmidesse tuleb suhtuda, kui ühte lahutamatusse ossa vangistuse täideviimisest. Ilma sotsiaalprogrammiga on suhteliselt kindel, et positiivset mõjutamist ei toimu. Positiivse mõjutamise programmid on sellele orienteeritud, et nad peavad olema vangistuse täideviimise lahutamatuks osaks. Mis on nüüd ühe või teise programmi nõ efektiivsus seda ei saa mõõta“.

Lisaks Kuriteoennetuse Sihtasutuse (KESA) poolt võimaldatud laagritele Naissaarel, pakuvad militaarteemalist laagriteenust Eesti noortele veel ka Tallinna Avatud Noortekeskus (TAN) Männiku polügoonil, Lõuna Politseiprefektuur Luunja valla metsades. MTÜ Noorte Mereklubi projektijuht Katrin Mellis ütles, et nende Laoküla merelaager erinevalt KESA-st, ei keskendu delinkventsetele noorukitele.

Laagris osalejate tagasisidet analüüsid võib märgata varem mainitud Thomas Hobbes'i, Cesare Beccaria ja Jeremy Bentham'i karistuse kartuse teooria preventiivseid aspekte.

Näiteks väidab üks Männiku laagri läbinutest, et laagri sõjaväeline kord on talle üsna meeltnõõda, kuigi ta karistuseks juba esimese kolme päevaga pidi tegema 150 kätekõverdust. Kord laagris on range: kell 7 äratus, siis “militaarlaagerdamine“ ja pesemine –täpselt nagu sõjaväes. Käsi ei tohi panna püksitaskusse, suitsetamine on keelatud ja ropendada ka ei tohi. Karistuseks iga eksimuse eest 10 kätekõverdust.

Brikkel naerab, et kui teha ei jõua, tuleb ikka teha ning lisab, et kätekõverdused võib ka kükkidega asendada. http://www.postimees.ee/160606/tartu_postimees/205748.php Samuti õpetatakse sõjaohutustehnikat, toimub rivi-, kaadri-, orienteerumis- ja luureõpe koos maskeerimise ja õigete liikumisviisidega, õpitakse automaati lahti võtma ja kokku panema. Lastakse sportpüssist, tutvutakse Kaitseväge relvastusega, valmistatakse sõduritoitu, läbitakse matk jne.

4.3 Militaarlaagri võrdlus vangistusega

Erinevad uuringud on näidanud, et reaalne vangistus ei pane enamust kurjategijaid oma teo üle järele mõtlema ja kuritegevusest hoiduma. Kolmveerand kinnipeatavaid on vanglas mitmendat korda ning Eesti vanglates on olukord veelgi drastilisem, kui näitab rahvusvaheline statistika. Esmakordseid vange oli kõigest 14% ja iga teine oli vangis neljandat või enamat korda. Vangla on paljude arvates kool, kus saadakse professionaalseks kurjategijaks, kujuneb vastav mõtlemisviis ja tegevusoskus. Ka on vanglast pääsenutel raske tavaelus hakkama saada, sest nad ei oska rahaga ümber käia, end töötajana müüa jne. Kuigi vangistamisse, kui karistusse suhtutakse üha kriitilisemalt, pole seni ükski riik selleta läbi saanud. Küll aga püüavad paljud riigid karistuspoliitikat pehmemdades vähendada vangide hulka. Kergemate süütegude korral määratakse alternatiivseid karistusviise- rahatrahvid, kriminaalhooldaja ja elektrooniline järelevalve või ühiskondlikult kasulik töö. On tähelepanuväärne, et pehmem karistuspoliitikaga riikides sooritatakse oluliselt vähem raskeid kuritegusid.

Kurjategijatesse suhtumine ongi üks riikide klassifitseerimise indikaatoreid. Riigil, kus kurjategijad isoleeritakse pikemaks ajaks ühiskonnast ja endised vangid jäetakse pärast karistuse kandmist saatuse hooleks, on totalitaarne suunitlus. Demokraatlikus riigis püütakse kurjategijail aidata oma süüd lunastada ja võimalikult paljudel neist ühiskonda tagasi tulla. Paraku on Eestis kurjategijatesse suhtumine omane pigem totalitaarsele riigile. Eesti on vangide arvu poolest (338 vangi 100 000 elaniku kohta) maailmas suhteliselt kõrgel, 27. kohal. Veel rohkem vange 100 000 elaniku kohta on USA-s (714), Venemaal (532), Turkmenistanis (489), Singapuris (392) (info 2006. veebruarist). Euroopa Liidus on Eesti vangide arvult liiderriiği rollis. Soomet ületame vangide suhtarvu poolest ligi viiekordselt.

Põhjus, miks Eestil on nii palju vange, ei tulene ainult rohkest kuritegevusest, vaid paljuski ka karistuspoliitikast. Kui Eestis on keskmine vangistusaeg neli aastat, siis Soomes neli kuud. Soome on suutnud vangide hulka vähendada kaheksa-aastase abinõudega:

1. Teatud kuritegude eest ei karistata enam vangistusega (nt joobes auto juhtimine, vargus) ja vanglakaristuse alternatiivina kohaldatakse üldkasulikku tööd.

2. Karistusajad on lühemad ja rohkem määratakse tingimisi karistusi.

Kas võiks probleemi leevendamisel abi olla kohalike oludega sobivast militaarlaagrist? Militaarlaagrite üle vaieldakse samuti jätkuvalt. Advokaadid väidavad, et laagrite atmosfäär aitab kaasa positiivsetele muutustele (Clark & Aziz, 1996). Perspektiivis loovad laagrid soodsa õhkkonna, mis sunnib osalejaid loobuma oma varasemast väärkäitumisest, tunnistama tehtud vigasid ning muutma oma teguviise nii, et see vähendab kriminaalset käitumist tulevikus. Karmi distsipliini puhul eeldatakse, et see õpetab osalejaid langetama õigeid otsuseid. Osalejailt oodatakse, et nad tegelevad oma reageeringutega ning on seetõttu ka vähem impulsiivne, mis on tihti just kuritegeliku käitumise faktor. Lähedane suhe, mis tekib instruktorite ja osalejate vahel, peaks samuti avaldama positiivset mõju. Treenerit nähakse kui rollimudelit. Osalejatelt oodatakse personalipoolse sotsiaalse käitumise jälgendamist. (MacKenzie 2006:281)

Kriitikud aga on militaarlaagris valitseva õhkkonna suhtes hoopis teisel arvamusel. Nad väidavad, et suur hulk militaarlaagri komponente on otseses vastuolus oludega, mida on vaja heade terapeudiliste programmide läbiviimiseks (Andrews, Zinger jt., 1990; Gendreau, Little & Groggin, 1996; Morash & Rucker, 1990; Sechrest, 1989). Kooskõlas nendega on ei ole laagri vastuoluline õhkkond üldsegi sobiv konstruktiivsete teraapiate läbiviimiseks. Käitumisteraapia ning autasustamise ja karistamise rakendamine käitumise muutmiseks nõuab põhjalikke kliinilisi teadmisi ja treeningut. Väga väike osa militaarlaagri personalist omab vastavat väljaõpet ning seega pole nad ka võimelised edukalt läbi viima programme, mis muudaksid noorte käitumist. Veelgi enam, vastandlik kohtlemine võib hoopis kahjustada mõnda osalejat. Näiteks võib selline kohtlemine meenutada varasemaid väärkohtlemise

juhtumeid mõnele osalejaist. Neis võib tekkida äärmuslik stressi- või abitusetunne – reageeringud, mis võivad kahandada nende teraapilistes programmides osalemise soovi, isegi kui neid viiakse läbi militaarlaagri siseselt. (MacKenzie 2006:282)

Tabel 1 Vanglakaristuse ja ML võrdlev analüüs

Vanglakaristus	Militaarlaager
<p>Sotsiaalselt oluliste positiivsete kontaktide (perekond, sõbrad, töökaaslased jt) katkemine või nõrgenemine;</p> <p>Kutsealase kvalifikatsiooni vähenemine või kadumine;</p> <p>Stigmatiseerumine (häbimärgistumine);</p> <p>Elujõu, läbilöögivõime nõrgenemine ning kohanemine vähest ettevõtlikust eeldava vanglaelu stiiliga (nn õpitud sotsiaalne abitus);</p> <p>Lülitumine vangla subkultuuri (üldtunnustatutest erinevad väärtushinnangud, semulikkus kriminaalidega, vanglaromantika jms);</p> <p>Laastav või kahjulik mõju isiksusele ja vaimsele tervisele nende isikute puhul, kes küll vajavad psühholoogilist abi, kuid kes peaksid seda saama väljaspool vanglat;</p> <p>Alaealise jaoks on vangistus tema sotsialiseerimisprotsessi igal juhul takistav. (Ginter & Kruusamäe & Sootak 2004: 18)</p>	<p>Lühema aja jooksul ei purune perekondlikud kontaktid</p> <p>Kuna militaarlaager toimub lühikest aega (max 6k), ei vähene ega kao oskused</p> <p>Laagril ei ole häbimärgistavat efekti.</p> <p>Positiivne on just see, et laager toimub lühikest aega</p> <p>Puudub vangla subkultuur ja samuti puudub võimalus logelemiseks, kuna kogu laagriprogramm on mõtestatud ja pidevas tegevuses</p> <p>Militaarlaagril on rahustav toime, kuna puuduvad vangla müürid</p> <p>Noor kurjategija peab saama hoolitsust, mitte karmi vanglakaristust.</p>

Nii nagu kõikjal maailmas on tekkinud ka Eestis vaidlusi alternatiivkaristuste kasutamises. Kui aga arutluse alla tuleb see, kuidas mõjutab vangide arv ühiskonna turvalisust või mis peaks olema karistamise eesmärk, siis kipuvad alternatiivide-kriitikud manipuleerima tavaliselt vaid kahe kinnisideega:

1. Ükskõik, kui palju on Eestis „pätte“, tuleb nad viimseni ja pikaks ajaks kinni panna, et „siinpool okastraati“ kõik ikka turvaline oleks.
2. „Pätid“ hoolitsegu „sealpool okastraati“ ise oma toimetuleku eest, riik ei tohiks sellele raha kulutada.

Õnneks kostub ka professionaalsemaid arvamusi, mis küll samuti juhivad tähelepanu karistussüsteemi kui terviku puudujääkidele.

Samas süvenevad vanglas ka haigused. Vangla negatiivset mõju on uuritud ja jõutud järeldusele, et vanglas kasvab retsidiivsus umbes 75%. Eesti areneb praegu väga kiiresti ja viie aastaga muutub ühiskond totaalselt ning kui kinnipeetav vabaneb vanglast, ei saa ta hakkama selles kiiresti arenevas ühiskonnas. Sellepärast ei tohikski vanglakaristused väga pikad olla.

Vangla positiivsed küljed: ühiskonna turvalisus, preventatsioon, õiglustunde rahuldamine.

Tabel 2 ML olevik ja tulevik

Militaarlaagri olevik	Militaarlaagri tulevik
MacKenzie väitel on suurim vajakajäämine laagrijärgse tegevuse puudumine. Laagri läbinud noored satuvad sageli endisesse keskkonda tagasi ning saavutatud efekt nullitakse ära. Samuti on puudujääke vanemate nõustamisel, kuidas käituda militaarlaagri läbinud alaealistega edaspidi.	Paremaks ühiskonda sulamiseks, et nad tahaksid koolis edasi käia, peaks olema rehabilitatsiooni programm, kus oleks psühholoogid ja nõustajad, kellele toetuda, kui tekib vajadus kellegagi rääkida.

<p>Individuaalsete vajaduste tahaplaanile jäämine. Domineerivad suure grupi eesmärgid. Individuaalse lähenemise puudumine.</p> <p>Ei tegeleta nende hoiakute muutmisega – „elus tuleb kergelt läbi saada, pingutamine on mõttetu”. Nende noorukite suhtes on eriti levinud negatiivsed hoiakud hariduse suhtes „haridusest pole mingit kasu”.</p> <p>Sageli ei viida läbi peale militaarlaagri läbimist retsidiivsuse uuringuid.</p>	<p>Sellest nad aru ei saa, et kool annab neile hariduse, et paremini elus hakkama saada.</p>
--	--

KOKKUVÕTE

Autori poolt püstitatud hüpotees oli järgmine - militaarlaager on alternatiivkaristusena efektiivne esmakordselt õiguskinda rikkuvate alaealiste puhul, kes ei ole toimepannud vägivaldset kuritegu.

Uurimuse tulemusel leidis autori poolt püstitatud hüpotees kinnitust.

Eesmärgini jõudmiseks ja hüpoteesi lahendamiseks on autor seadnud järgmised ülesanded: Töö põhiülesandeks on välja selgitada, kas militaarlaager võiks olla efektiivselt toimiv alternatiivne lähenemis- ja karistusmeetod noorele õigusrikkujale? Töötada välja ekspertküsitlus uurimuse põhiülesande lahendamiseks. Militaarlaagrite (Ameerika boot-camp) alase kirjanduse läbitöötamine ja analüüsimine. Militaarlaagri tõhususe kohta ankeetküsitluse läbiviimine, tulemuste statistiline töötlus ning tõlgendamine. Viia läbi intervjuu ühe selle ala eksperdi Kuriteo Ennetuse Sihtasutuse juhataja Jaano Rässaga, selgitamaks välja, mis on üldse ML.

Hüpoteesi lahendamiseks kasutas autor järgmisi meetodeid: andmekogumismeetodina poolstruktureeritud ankeetküsitlust ja süvaintervjuud.

Koostas poolstruktureeritud ankeetküsitluse, saamaks teada, kas Eestis oleks alaealistele õigusrikkujatele sellist alternatiivkaristust vaja ja millisele kontingendile?. Kus sellised laagrid peaksid toimuma, millised on ML-i eelised ja millised on puudused? Kuidas mõjub ML osalejale?

Küsimusele, kus palusin välja tuua 5 peamist mõjutegurit, mis muudavad ML-i alaealisele õigusrikkujale sobivamaks suunajaks, kui seda oleks reaalne vangistus? Vastustest kujunes välja valdavalt positiivne seisukoht, kuid väljundeid sai tunduvalt rohkem kui vaid viis. Leiti, et tegu oleks kindlasti alternatiivse variandiga õiguskuulekale teele suunamisel. Sellised faktorid nagu kuritegeliku maailma puudumine, võimalus jääda inimeseks, füüsiline aktiivsus ja pidev hõivatus aitaksid hoida noorukite mõtteid kuritegevusest eemal. Vähetähtsaks ei peetud ka selliste

sotsiaalsete oskuste arendamist nagu teineteisega arvestamine ja meeskonnatöö oskuste omandamine. Sotsiaalsete programmide põhise lähenemise pooldajate meelest täidab militaarlaager noortele suunatuna oma õpetlikku rolli, takistades samal ajal osalejatel üksteiselt kuritegelikke „nippe“ omandamast.

Reaalse vanglakaristuse rakendamisel on noorukitel suurem võimalus omaks võtta kuritegelik käitumismuster, vaated ja hoiakud. Distsipliin ja normid on alaealiste konkreetsetel eluetappidel vajalikud isiksuse arengu aspektist ning reaalselt vangistust vaadeldi pigem kui pärssivat karistust, mitte aga kui nooruki õpetamise ja suunamise vahendit. Leiti, et militaarlaagri puhul jääks ära stigmatiseerumine - mõistete „vanglast vabanenu“, „pätt“ jms. lisandumine noore inimese biograafiasse. See omakorda säilitaks tema võimalused töö leidmisel ja edasi õppimisel.

Kitsaskohana toodi välja tõsiselt võetav arvamus: „*Kahtlen, kas midagi militaarset võiks olla alaealistele üldse kohane?*“, mis oma korda kallutas kaalukaussi tugevalt sotsiaalprogrammidekeskse laagritüüpi vanglate kasuks.

Küsimusele kas asukoha valik mõjutab ML-i efektiivsust? Arvati, et distantseeritus segavatest infrastruktuuridest aitab oluliselt kaasa keskendumisele. Asukohast võib vastajate arvates sõltuda ML õnnestumine (kui ML peaks toimuma näiteks Ida-Virumaal, peeti selle efektiivsust suhteliselt väikeseks). Valdav enamus vastanutest arvas, et üritus peaks toimuma suhteliselt eraldatud kohas, välistamaks väljastpoolt tulevaid mõjutusi (kauplused, kino, sõbrad-tuttavad). Koht peaks pakkuma võimalikult mitmekesist tegevust ja ka avastamisrõõmu, samas aga välistama omavolilise lahkumise. Kõlama jäi soovitus, et valitud koht oleks kõigile osavõtjatele võrdselt tundmatu, vältimaks kellegi eelisolukorda. Õigesti valitud keskkonnal on seega otsustav roll iga inimese arengus ja kasvatuses.

Üle poole vastanutest leidis tuntavaid ühisjooni vangistuskorraldusega. Kõlama jäi arvamus: „Ei tohiks sarnaneda, kuid see ei tähenda, et distsipliini, reegleid ja päevakorda ei olegi. Distsipliin, reeglid ja päevakord ei ole omased ainult vanglale. Tähtis on see, kuidas need esitatakse ja nõutakse.“

Ja kõige olulisemale küsimusele, kas peaks alaealiste reaalse vangistuse asendama hoopis ML-ga? Vastajad olid nõus, et militaarlaager on hea alternatiiv karistuse kandmisele vanglas. Vaid 6% oli veendunud, et ML ei asenda vanglat. Siiski pöörati tähelepanu sellele, missugune on osaleja delinkventne minevik. Valdav osa vastanutest oli veendunud, et osalema peaksid vaid need õigusrikkujad, keda ei ole karistatud vägivallakuritegude eest. Sellest tulenevalt jäi kõlama ka kahevahelolek laagri liigse militaarsuse suhtes.

Eestis on riiklikul tasandil kuriteoennetus ja sellega seonduvalt on ka erinoorsootöö leidnud väljundi Riigikogu 21. oktoobri 2003. aasta otsuses “Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010”. Erinoorsootöös keskendutakse noortevaldkonnas toimiva koostöövõrgustiku sisulise tegevuse mitmekesistamisele, avatud noortekeskuste arendamisele ning noortes eitava suhtumise arendamisele sõltuvusainetesse.

Selles kontekstis on militaarlaager, vähemalt teoreetiliselt, ideaalne vahend soovitud eesmärkide saavutamiseks või vähemalt kontrollitud väärkäitumise tagamiseks. Eesti 41-s kohalikus omavalitsuses tuleks antud teemaga kindlasti opereerida piisavalt jõuliselt, et teha mingeid üldistavaid järeldusi kogu vabariigi kohta. Just nende ülesandeks on oma haldusterritooriumil alaealistega tehtava kuriteoennetusliku töö koordineerimine, samuti alaealistele õiguserikkujatele määratud mõjutusvahendite kohaldamise abil nende elu korraldamine ja alaealiste järelevalvetuse ning õiguserikkumisi soodustavate tegurite vähendamine.

Käesoleva lõputöö tulemusena toob autor välja seisukoha, et militaarlaager oma olemuselt on vajalik eesti õigussüsteemis ning teeb ettepaneku hakata seda rakendama, kui üht alternatiivkaristuse liiki.

SUMMARY

The subject of the present graduation thesis is: “Role of boot-camp as alternative punishment for juveniles.”

The thesis is written in Estonian, with a summary given in English. The work comprises of 55 pages in total; the main part consists of 50 pages, with 2 tables and 12 figures. During the work was author sift through 15 different sources.

The keywords of the graduation thesis are: prison, alternatives, boot-camp and its possibilities in Estonia.

Hypothesis: Boot-camp is an effective alternative punishment for the juvenile delinquents with non-violent background. To check hypothesis and to come up with suggestions, the author used questionnaire and detailed interview.

The goal of the paper is to give overview about boot-camp and possibilities to utilize it in Estonia. The main goal was to find out – is the boot-camp effective alternative approaching- and punishing method for the juveniles? Also work out the questionnaire and methods to reach that goal and to take an interview from a leading specialist in the field of this study.

The thesis consists of four chapters, from which the first expands up on history of alternative punishments, esp. boot-camps history. In second chapter there is made overview about boot-camp studies in USA and about problems related with real imprisonment. The third chapter consists exact description of methods and selection description. Fourth chapter consider the possibility of arranging boot-camps in Estonia and compares boot-camp with incarceration.

As a result of the research, the author has found that boot-camp is useful alternative to incarceration and made a proposal to start using it in Estonian justice system.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. Ginter, J., Kruusamäe, M., Sootak, J., 2004. Eesti karistuspoliitika: vabaduskaotuslikud karistused. Tallinn: Juura
2. Hirsijärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P., 2005. Uuri ja kirjuta. Tallinn: Medicina
3. Hogeveen B., Minaker J. Juvenile Justice System (U. Traadi materjal)
4. Kriminaalpoliitika arengusuunad aastani 2010
5. Laine M., 1997. Sissejuhatus kriminoloogiasse ja hälbiva käitumise sotsioloogiasse. Tallinn: Eesti Riigikaitse Akadeemia
6. Mackenzie D.L., 2006 Reducing the Criminal Activities of Offenders and Delinquents Cambridge University Press,
7. Mackenzie D.L. Souryal C., June 1995. Inmates' attitude change during incarceration: A comparison of boot camp with traditional prison. Justice Quarterly, Volume 12
8. Malcolm Feeley M., Jonathan Simon, November 1992. Criminology, Vol. 30: The New Penology: Notes on the Emerging Strategy of Corrections and its Implications
9. Mccorcle R. C., 1995. Correctional boot camps and change attitude: Is all this shouting necessary? A research note. Justice Quarterly, volume 12.
10. Odo J., Onyeozili. E. C., Onwudiwe. I. D., Encyclopedia of Prisons & Correctional Facilities Volume 1. Boot Camp, 2005. SAGE Publications

11. Odo J., E. C. Onyeozili ja I. D. Onwudiwe, Deterrence Theory Encyclopedia of Prisons & Correctional Facilities Volume 2, 2005. SAGE Publications
12. Pikamäe.P, Sootak.J, 2001. Kriminaaltäitevõigus. Tallinn: Ilo
13. Raska. E, 1994 Kriminoloogia üldkursus II. Tallinn: AS Trükkal
14. Styve G. J., MacKenzie D. L., Gover A. R. ja Ojmarrh Mitchell: Law and Human Behavior SpringerLink 2004
15. Wilson J. Q., Petersilia J. Crime – Public Policies For Crime Control, ICS Press, 2002

LISA 1

Tere!

Olen Sisekaitseakadeemia üliõpilane ning käesoleval ajal teen lõputööd, alaealiste alternatiivkaristusest e. täpsemalt militaarlaagrist (sõjaväelaager). Töö eesmärgiks on otsida alternatiive alaealiste reaalse vangistusega karistamisele. Teie vastuste abil loodan oma töös leida uusi vaatekohti militaarlaagri vajalikkusest alternatiivkaristusena alaealistele.

Tänan Teid ette mulle osutatava abi eest.

Head vastamist!

Krista Asu

Sisekaitseakadeemia kaugõppe üliõpilane.

(Töökoht Ämari Vangla)

1. Nimetage 5 peamist mõjutegurit, mis muudavad ML-i alaealisele õigusrikkujale sobivamaks suunajaks kui seda oleks reaalne vangistus.
 - a)
 - b)
 - c)
 - d)
 - e)

2. Missugune on Teie arvates instruktori roll ML-is (sotsiaalprogrammis)?
 - a) Õpetaja
 - b) Valvur
 - c) Sõber

d) Nõuandja

e) Juhendaja

Lisage nimetamata jäänud variant

3. Kellele lasub peamine vastutus klientide valikul ML-sse?

a) Instruktor

b) Kriminaalhooldaja

c) Politsei

d) Vangla

e) Klient ise

Lisage nimetamata jäänud variant

4. Kas asukoha valik mõjutab ML-i efektiivsust?

a) JAH

b) EI

Põhjendage

5. Järjestage peamised motivaatorid, mis teie arvates ajendavad personali ja kliente projektis osalema?

Personal

Klient

a) Soov muuta ja muutuda ...

b) Uued väljakutsed ...

c) Uudishimu ...

d) Kohustus ...

e) Tasuvus (materiaalne, vaimne, emotsionaalne) ...

f) Soov midagi ära teha ...

Lisage nimetamata jäänud variant

6. Missugune võiks olla Teie arvates ML-s läbiviidavate programmide suunitlus?

a) militaarne

- b) sotsiaalseid oskusi arendav
- c) sportlik
- d) tööle keskendunud

Lisage nimetamata jäänud variant

7. Milline mõju on ML-il Teie arvates alaealiste õiguskouulekale teele suunamise vahendina? (Valige variant)

- a) väga tugev
- b) märkimisväärne
- c) kesine
- d) igasugune mõju puudub
- e) ML on kahjulik

8. Kas ML-s valitsev õhkkond sarnaneb Teie arvates vangla õhkkonnaga (distsipliin, reeglid, päevakord)?

- a) väga palju sarnaneb
- b) sarnaneb mingil määral
- c) ei sarnane üldse
- d) neid ei saa omavahel võrrelda

9. Kas peaks alaealiste reaalse vangistuse asendama hoopis ML-ga?

- a) Kindlasti
- b) Vaid mittevägivaldsete kuritegude puhul
- c) ML ei asenda vangistust
- d) Mitte mingil juhul

10. Millised on eeliseid ML vangla ees?

- a) puudub stigmatiseerimine mõju
- b) perekondlikud suhted ei katke pikaks ajaks
- c) ei nõrgene kutsealane kvalifikatsioon
- d) ei süvene nn õpitud sotsiaalne abitus

- e) vangla subkultuuri puudumine

Lisage nimetamata jäänud variant

11. Missugused võiks olla Teie arvates need kolm puudust mis on ML vangla ees?

- a)
- b)
- c)

12. Kas ML-d mõjuvad kliendile positiivselt?

- a) JAH
- b) EI

Põhjendage

13. Kuidas mõjub ML osaleja enese distsipliinile?

- a) väga hästi
- b) hästi
- c) halvasti
- d) väga halvasti

Põhjendage

14. Kuidas mõjub ML osaleja moraalsetele põhimõtetele?

- a) väga hästi
- b) hästi
- c) halvasti
- d) väga halvasti

Põhjendage

15. Kuidas mõjub Teie arvates ML osaleja seaduskuulekusele?

- a) väga hästi
- b) hästi
- c) halvasti
- d) väga halvasti

Põhjendage

16. Kuidas mõjub Teie arvates ML osaleja võimele teiste inimestega arvestamisel?

- a) väga hästi
- b) hästi
- c) halvasti
- d) väga halvasti

Põhjendage

Tänan, et leidsite võimaluse küsimustele vastamiseks.